

POROČILO O IZVEDBI AKCIJSKEGA NAČRTA NA PODROČJU DROG ZA OBDOBJE 2015–2016

Uvod

Vlada Republike Slovenije je 22. 4. 2015 sprejela akcijski načrt na področju prepovedanih drog za dvoletno obdobje, in sicer za leti 2015 in 2016. V akcijskem načrtu so bili podrobneje opredeljeni oziroma operacionalizirani posamezni cilji, ki so zapisani v Resoluciji o nacionalnem programu na področju drog za obdobje 2014–2020 (v nadaljevanju resolucija), in načini uresničevanja le-teh ter konkretne naloge posameznih nosilcev za uresničevanje tega dokumenta. Vsebinska podlaga za pripravo akcijskega načrta je torej bila resolucija ter prioritete in možnosti posameznih resorjev, vladnih in nevladnih organizacij, ki so bili nosilci izvajanja tega načrta.

Ukrepi in aktivnosti, ki so vključeni v akcijski načrt, so bili izbrani na podlagi ugotovljene dodane vrednosti ukrepov ter evidentiranih, izmerljivih, vnaprej predvidenih in verjetnih rezultatov. V akcijskem načrtu je bil izrecno naveden tudi časovni okvir, znotraj katerega naj se izvedejo dejavnosti, pa tudi izvajalci, odgovorni za njihovo izvajanje in poročanje.

Krovni cilj resolucije je zmanjšati in omejiti škodo, ki jo za posameznika, družino in družbo predstavlja uporaba prepovedanih drog. Z resolucijo in njenim izvedbenim akcijskim načrtom se nadaljuje celovit in uravnotežen pristop na področju drog v Sloveniji, ki zajema tako programe zmanjševanja povpraševanja po drogah kot programe zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog. Akcijski načrt se smiselno navezuje še na sprejete strategije s področja preprečevanja in zatiranja kriminalitete ter na strategije na področju socialnega varstva.

Za spremljanje izvajanja akcijskega načrta je bilo zadolženo Ministrstvo za zdravje kot pristojno ministrstvo za reševanje problematike prepovedanih drog, ki je oblikovalo ožjo delovno skupino za pripravo poročila o izvajanja tega akcijskega načrta.

Uporaba prepovedanih drog neposredno ali posredno ogroža na tisoče ljudi v Sloveniji in na milijone ljudi v Evropi in po svetu. Približno 88 milijonov odraslih v EU oziroma skoraj četrtina vseh odraslih je po ocenah že poskusila prepovedane droge. Več kot 17 milijonov odraslih je poskusilo kokain, 12 milijonov pa amfetamine. Ocenjuje se, da Evropejci vsako leto porabijo 24 milijard evrov za prepovedane droge, kar uvršča trg prepovedanih drog med najbolj dinamične in najdonosnejše kriminalne trge. Zmanjšanje uporabe drog in povpraševanja po njih zato zahteva celovit, uravnotežen in koordiniran odziv na nivoju Slovenije, na nivoju EU in na nivoju širše mednarodne skupnosti.

V zadnjem obdobju v domači in mednarodni laični, politični in strokovni javnosti odmevajo, na eni strani pobude in ukrepi za sproščanje uveljavljenega nadzora nad konopljo, na drugi pa pozivi k zakonski regulaciji tako imenovanih novih psihoaktivnih snovi. Pri tem imajo pomembno vlogo premajhna dostopnost objektivnih informacij in nepreverjena prepričanja ter predsodki. Čeprav akcijski načrt neposredno ni naslavljal teh vprašanj, je treba v novem akcijskem načrtu okrepiti vse možnosti in načine za promocijo in uveljavljanje znanstveno preverjenih in utemeljenih pristopov, aktivnosti in programov.

Iz poročila o realizaciji akcijskega načrta na področju drog za obdobje 2015 – 2016 izhaja, da je bila večina ukrepov iz tega dokumenta v veliki meri realizirana, hkrati je bil dosežen tudi precejšen napredek pri ciljih iz resolucije. Akcijski načrt na področju drog je hkrati v veliki meri usklajen s cilji drugih relevantnih politik in strategij, in sicer na področju preprečevanja kriminalitete, področju socialnega varstva in področju mladih.

Navkljub tej usklajenosti strateških dokumentov pa je možno še izboljšati in okrepiti operativno delovanje, povezanost in mreženje med resorji in z drugimi deležniki. Poseben izziv ostaja zagotavljanje zadostnih sredstev za pro-aktivno delovanje celotne mreže programov od preprečevanja uporabe drog in zdravljenja odvisnosti, do uspešnega delovanja organov odkrivanja in pregona. Izziv za nadaljnje obdobje ostaja problematika novih psihoaktivnih snovi, preprečevanje vseh oblik nelegalne trgovine z drogo (vključno s trgovino preko interneta), in razprave o reformi regulacije konoplje. Pri reševanju vseh treh izzivov je nujno intenzivno mednarodno sodelovanje in usklajevanje na ravni EU in Organizacije združenih narodov. Ta problematika namreč presega možnosti ukrepanja na zgolj nacionalni ravni, zato je treba v prihodnje še krepiti tako dvostransko kot tudi regionalno sodelovanje.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZAKONODAJA

V obdobju izvajanja akcijskega načrta je leta 2016 v okviru Generalne skupščine Organizacije združenih narodov (v nadaljevanju OZN) potekalo posebno zasedanje o drogah. Pričakovanja mednarodne skupnosti glede tega zasedanja so bila raznovrstna, vključno z željo kroga držav, ki so želele opraviti razpravo o izvajanju vseh treh konvencij OZN na področju drog. Čeprav do razprave o konvencijah ni prišlo in so bile konvencije potrjene kot temelj mednarodne zakonodaje na področju drog, je bilo na zasedanju in v zaključnem dokumentu zasedanja poudarjeno, da problematika drog vpliva na zdravje ljudi, zato naj ukrepi in aktivnosti držav vzpodbujajo programe preprečevanja uporabe drog, programe zdravljenja in socialne obravnave. Intenzivno dogajanje na mednarodnem področju je vplivalo tudi na razprave in pobude zlasti glede deregulacije konoplje pri nas.

Cilj: Predlog sprememb in dopolnitev Zakona o proizvodnji in prometu z drogami

V obdobju akcijskega programa smo prejeli predloge in pobude iz različnih virov za spremembe posameznih členov in tudi vsebine Zakona o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (v nadaljevanju ZPPPD). Zaradi potrebe po celoviti in sistematični prenovi zakona, ki vsebinsko zajema širok nabor ukrepov za nadzor nad prepovedanimi drogami, se naloga prenese v naslednji akcijski načrt za obdobje 2017–2018.

Cilj: Priprava Sprememb in dopolnitev podzakonskih aktov, ki temeljijo na ZPPPD – Uredba o razvrstitvi prepovedanih drog

V obdobju izvajanja akcijskega načrta je bila Uredba o razvrstitvi prepovedanih drog v procesu sprememb in dopolnitev dvakrat. S spremembami uredbe (Uradni list RS, št. 22/16), ki so stopile v veljavo aprila leta 2016, je bilo na seznam prepovedanih drog skupine I dodanih novih 47 prepovedanih drog, tako imenovanih NPS. Hkrati je bila s prestavitvijo ekstraktov iz konoplje v drugo skupino prepovedanih drog dovoljena njihova uporaba v zdravilih z urejenim pravnim statusom v Republiki Sloveniji (v skladu z Zakonom o zdravilih (Uradni list RS, št. 17/14)).

Z letošnjo uveljavitvijo sprememb Uredbe o razvrstitvi prepovedanih drog (Uradni list RS, št. 14/2017), se ureja uporaba rastline konoplja v medicinske namene. V II. skupino psihoaktivnih snovi (v nadaljevanju PAS) je premeščena celotna rastlina konoplja, njeni ekstrakti in smola, pri čemer je glavni namen spremembe omogočiti uporabo standardiziranih cvetnih ali plodnih vršičkov konoplje, iz katerih smola ni bila iztisnjena, v medicinske namene. Pobudo za omogočanje predpisovanja tovrstnih preparatov za zdravljenje ob določenih indikacijah je podala Zdravniška zbornica v svojem poročilu z dne 21. 9. 2016. Na podlagi omenjenega poročila in širše razprave je tudi Odbor za zdravstvo Državnega zbora Ministrstvu za zdravje naložil pripravo ustreznih pravnih podlag za predpisovanje tovrstnih preparatov bolnikom.

Cilj: Izdelava drugega akcijskega načrta na področju prepovedanih drog

Podlagi za nov akcijski načrt sta Nacionalno poročilo o stanju na področju drog v Sloveniji in poročilo o realizaciji prvega akcijskega načrta. Hkrati z omenjenima poročiloma so podlaga tudi drugi relevantni dokumenti mednarodnih organizacij, ki delujejo na področju prepovedanih drog.

Zakonodaja na področju drog se je v zadevnem obdobju spreminjala dvakrat, ko je Vlada RS spreminjala in dopolnjevala Uredbo o razvrstitvi prepovedanih drog. Na podlagi omenjenih sprememb je v Sloveniji omogočena uporaba vseh zdravil in preparatov na osnovi konoplje. Hkrati pa pridelava in predelava konoplje v medicinske namene še vedno ostaja prepovedana, v skladu z ZPPPD. Za ureditev pridelave in predelave konoplje v medicinske namene, ki bo v skladu s konvencijami OZN na področju drog, bo potrebno ta zakon spremeniti.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: KOORDINACIJA, FINANCIRANJE

Ukrepi in politike na področju prepovedanih drog se v Sloveniji izvajajo znotraj devetih resorjev. Koordinacija ukrepov in politik je zagotovljena preko Komisije Vlade RS za droge (v nadaljevanju Komisija za droge). NVO na področju drog imajo v Sloveniji pomembno vlogo, saj izvajajo nekatere temeljne programe pomoči za uporabnike drog in njihove svojce. Na področju države se povezujejo v zveze, ki so, med drugim, sogovornik ministrstvom pri oblikovanju ukrepov in politik. Predstavniki zvez so tudi člani Komisije Vlade RS za droge.

Cilj: Koordinacija politike in aktivnosti na področju drog v RS – Komisija Vlade RS za droge

Komisijo za droge in njene naloge določa 4. člen Zakona o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog (Uradni list RS, št. 98/99 in 2/04 – ZPUPD). Navedena komisija, ki jo sestavljajo predstavniki posameznih ministrstev, strokovnih institucij in zvez NVO, opravlja številne naloge na področju prepovedanih drog. Komisija pospešuje in usklajuje vladno politiko, ukrepe in programe za preprečevanje rabe prepovedanih drog, zmanjševanje povpraševanja po prepovedanih drogah, ter zmanjševanje škode zaradi uporabe prepovedanih drog, zdravljenje in rehabilitacijo. Komisija se je vsako leto izvajanja akcijskega načrta sestala trikrat.

Med pomembnimi nalogami komisije je tudi spremljanje izvajanja Resolucije o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020 in akcijskega načrta.

Za operativno spremljanje izvajanja akcijskega načrta in njegovo promocijo je zadolžen MZ kot pristojno ministrstvo za reševanje problematike prepovedanih drog, MZ je oblikoval ožjo delovno skupino za pripravo poročila o izvajanja tega akcijskega načrta.

Cilj: Krepitev modela celovitega skupnostnega medsektorskega sodelovanja na lokalni ravni – LAS – Koordinacija LAS

Lokalne akcijske skupnosti (v nadaljevanju LAS) delujejo kot strokovno posvetovalno telo župana in/ali mestnega/občinskega sveta, lahko pa tudi v sklopu mladinskih centrov, društev ali javnih zavodov. Dejavnih je okoli 45 LAS po vsej Sloveniji, ki izvajajo različne preventivne aktivnosti, kot tudi programe pomoči mladim, ki se srečujejo s težavami, povezanimi z zasvojenostjo.

V okviru projekta CLOUD "Celovit pristop k obravnavi ter socialni in ekonomski reintegraciji uporabnikov prepovedanih drog", ki je bil izveden v okviru predpristopne pomoči (IPA) čezmejnega sodelovanja Slovenija-Hrvaška 2007–2013, ki se je zaključil 30. 6. 2016, je bil izveden pregled Preventivnih programov v Sloveniji in obalno kraški regiji, ki je vključeval tudi pregled LAS. <http://www.ipa-cloud.eu/index.php/sl/final-results-slo/item/93-zbornik-slo>

Vsakoletnih preventivnih konferenc se vedno udeležujejo v velikem številu tudi člani LAS. Nacionalni inštitut za javno zdravje (v nadaljevanju NIJZ) pogosto kontaktira z LAS in jim svetuje, kako naj pristopajo k posameznim problemom, ki se pojavljajo v lokalnih skupnostih. Analize stanja LAS pa zaradi obremenitve zaposlenih z drugimi nalogami na NIJZ še niso uspeli realizirati.

Cilj: Usklajeno in pregledno delovanje predstavnikov RS v mednarodnih organizacijah

Ministrstvo za zdravje sklicuje redne polletne koordinativne sestanke, ki se jih udeležujejo naši predstavniki v Pompidoujevi skupini, Organizaciji združenih narodov, EU-Horizontalni delovni skupini za droge, Svetovni zdravstveni organizaciji in Evropski agenciji za droge in zasvojenosti (več o mednarodnem sodelovanju v poglavju Mednarodno in bilateralno sodelovanje). Namen sestankov je izmenjava informacij in usklajevanje stališč.

Cilj: Usklajeno financiranje izvajanja akcijskega načrta

MZ je organiziral dva informativna sestanka financiranih programov na tem področju. Namen sestankov je bila boljša usklajenost in preglednost, kaj država in lokalne skupnosti preko javnih razpisov financirajo na področju prepovedanih drog. Cilj tovrstnega informiranja je doseganje večjega učinka pri uresničevanju zastavljenih ciljev države na področju prepovedanih drog in preprečevanje podvajanja financiranja.

V slovenskem prostoru obstajajo številna usklajevalna telesa, ki so povezana z uporabo in zlorabo drog. Osrednji usklajevalni telesi sta Komisija za droge in MZ, ki je pristojen za koordinacijo na področju drog. Na lokalni ravni obstajajo LAS, ki usklajujejo dejavnosti na lokalni ravni in medsebojno interesno povezane skupine več LAS skupaj. Vse tri ravni se med seboj smiselno povezujejo. V prihodnje je treba delovanje koordinativnih struktur kot osrednjih nosilcev politike na področju drog na nacionalnem nivoju in nivoju lokalne skupnosti še okrepiti.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: INFORMACIJSKI SISTEM

NIJZ s pomočjo različnih vladnih in nevladnih organizacij zbira in omogoča dostop do epidemioloških podatkov na področju drog. Podatki se zbirajo po enotni metodologiji sprejeti v okviru EMCDDA. Vzpostavljeno je zbiranje podatkov na področju uporabe drog med mladostniki in odraslo populacijo, širjenja nalezljivih bolezni med uporabniki drog, ocene problematičnih uporabnikov drog, zdravljenja odvisnih in spremljanja umrljivosti zaradi drog. Vpeljuje se zbiranje podatkov s področja zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog in podatkov o uporabi drog med osebami na prestajanju zaporne kazni. Preko nacionalnega in mednarodnega sistema zgodnjega odkrivanja drog (EWS sistem) se zagotavlja redno spremljanje pojavnosti novih drog v našem okolju ter redno obveščanje vseh o pojavnosti novih drog in njihovih učinkih.

Cilj: Redno spremljanje obsega uporabe prepovedanih drog in njegovih posledic

NIJZ je v letih 2015 in 2016 redno spremljal ključnih pet indikatorjev po metodologiji EMCDDA, nosilci posameznega indikatorja so se udeležili rednih letnih sestankov, organiziranih v okviru EMCDDA, ter o razvoju in delu na področju indikatorjev poročali v polletnih in letnih poročilih, oddanih EMCDDA. Podatke za obe posamezni leti je NIJZ poročal EMCDDA tudi v okviru predpisanih statističnih tabel. NIJZ je v tem obdobju pripravil tudi dve Nacionalni poročili o stanju na področju prepovedanih drog, eno z opisom podatkov za 2014 in drugo z opisom podatkov za 2015. Poleg tega je pripravil še krajšo verzijo poročila v slovenskem jeziku. Poleg opisa stanja na področju petih ključnih indikatorjev poročila zajemajo opise aktivnosti, novosti, rezultate raziskav in druge pomembne podatke ter informacije z vseh ključnih področij, ki se povezujejo s prepovedanimi drogami.

Na NIJZ so z metodologijo vzpostavili spletni vprašalnik o kazalniku povpraševanja po zdravljenju odvisnosti (TDI), ki se ga je najprej pilotiralo v Centrih za preprečevanje in zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog (v nadaljevanju CPZOPD). Sedaj je vprašalnik dovršen do te mere, da se ga lahko implementira tudi v zapore. Pripravlja se sestanek z vodstvom zaporov in usposabljanje zdravnikov v zaporih za kvaliteten vnos podatkov v vprašalnik. Implementacija bo potekala v letu 2017.

NIJZ je podatke s področja prepovedanih drog redno poročal EMCDDA, in sicer poleg Nacionalnega poročila o stanju na področju prepovedanih drog tudi v obliki predpisanih statističnih tabel (v letu 2015 smo oddali 17 statističnih tabel, v letu 2016 pa 20 statističnih tabel), letnih in polletnih poročil za leto 2015 in za leto 2016, predpisanih strukturiranih vprašalnikov (v letu 2016 smo oddali 2 strukturirana vprašalnika) ter ad hoc vprašalnikov. Vse tabele in vprašalnike je NIJZ v predpisanih rokih oddal EMCDDA oziroma jih naložil na njihov Fonte sistem – intranetna stran EMCDDA. Poročanje o stanju na področju drog poteka na preverjenih metodoloških pristopih, ki jih je izdelala EMCDDA. NIJZ poroča na podlagi te metodologije, zato so poročila primerljiva s poročili držav članic EU. Trenutno skupaj z Ministrstvom za notranje zadeve (v nadaljevanju MNZ) izdelujejo standarde za poročanje na področju zmanjševanja ponudbe drog. Poleg tega so v letu 2015 na NIJZ izpolnili vprašalnik Urada Združenih narodov za droge in kriminal (v nadaljevanju UNODC) o razširjenosti prepovedanih drog, v letu 2016 pa UNODC vprašalnik o NPS.

V letu 2015 je bilo na NIJZ izvedeno anketiranje v zavodih za prestajanje kazni zavora ter vnos podatkov v bazo. V letu 2016 je potekalo čiščenje baze in priprava analiz, v drugi polovici leta se je začelo pripravljati tudi besedilo za monografijo. V času poročanja je monografija o uporabi prepovedanih drog, tobaka in alkohola v zaporih v fazi oblikovanja. Preliminarni podatki raziskave so bili predstavljeni na 11th EXASS Net meeting on drug Policy Cooperation on Criminal Justice Responses to Drug Dependent Prisoners 27. 9. 2016 v Mariboru.

V letu 2015 so na NIJZ na osnovi podatkov, pridobljenih iz raziskave o uporabi drog med splošno populacijo, pripravili statistično publikacijo v angleškem jeziku z naslovom *The use of illicit drugs, tobacco and alcohol in Slovenia 2011–2012*, v letu 2016 pa je bila pripravljena obsežnejša monografija z naslovom *Uporaba tobaka, alkohola in prepovedanih drog med prebivalci Slovenije ter neenakosti in kombinacije te uporabe* ter povzetki monografije v slovenskem in angleškem jeziku. Monografija zajema podrobnejše analize in interpretacije podatkov s področja uporabe alkohola, tobaka in prepovedanih drog ter tudi analize in interpretacije podatkov za področje neenakosti v uporabi tobaka, alkohola, prepovedanih drog ter kombinacij uporabe teh snovi.

Podatke in informacije s področja prepovedanih drog je NIJZ redno predstavljal in objavljaj na spletni strani NIJZ, v zavihku področje dela/prepovedane droge, na konferencah in srečanjih ter v publikacijah.

Spletna stran NIJZ, zavihek prepovedane droge: <http://www.nijz.si/sl/podrocja-dela/moj-zivljenjski-slog/prepovedane-droge>

Zelo pomembna je predstavitev novejših izsledkov na področju drog in izmenjava mnenj na srečanjih različnih strokovnjakov, čemur so namenjene tudi tradicionalne nacionalne konference ob mesecu preprečevanja zasvojenosti. NIJZ je v tem obdobju organiziral dve nacionalni konferenci. Leta 2015 je potekala 5. novembra v Slovenj Gradcu pod sloganom »Z novimi pristopi do novih generacij« (več kot 100 udeležencev). V letu 2016 pa 20. oktobra v Portorožu pod sloganom »Skupaj zmoremo več« (180 udeležencev). Program srečanja in predstavitve so dostopne na spodnjih povezavah:

Nacionalna konferenca ob mesecu preprečevanja zasvojenosti 2015: <http://www.nijz.si/sl/nacionalna-konferenca-ob-mesecu-preprecevanja-zasvojenosti-z-novimi-pristopi-do-novih-generacij-0>

Nacionalna konferenca ob mesecu preprečevanja zasvojenosti 2016: <http://www.nijz.si/sl/nacionalna-konferenca-ob-mesecu-preprecevanja-zasvojenosti-2016-skupaj-zmoremo-vec>

Podatke o razširjenosti uporabe konoplje med 15-letniki, pridobljene v okviru raziskave HBSC, se je objavilo v publikaciji Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji. Publikacija je dostopna tudi na spletni strani NIJZ.

Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: <http://www.nijz.si/sl/publikacije/z-zdravjem-povezano-vedenje-v-solskem-obdobju-med-mladostniki-v-sloveniji-hbsc-2014>

16. 4. 2015 je NIJZ organiziral srečanje z NVO s področja prepovedanih drog, na katerem je bilo predstavljeno področje spremljanja stanja na področju prepovedanih drog s poudarkom na, Sistemu za zgodnje opozarjanje na pojav NPS in problematiki NPS. V razpravi pa je bilo govora tudi o konoplji.

V letu 2016 je NIJZ začel izvajati tudi Ciljni raziskovalni program (CRP) z naslovom Razvoj nevladnih organizacij na področju zdravja in krepitev povezanosti, katerega namen je identifikacija ovir za razvoj in delo NVO, ki delujejo na področju zdravja ter predlogi za izboljšanje. V tem okviru so v letu 2016 z deležniki izvedli naslednje aktivnosti: 5 fokusnih skupin z NVO, spletna raziskava in srečanje z NVO na področju zdravja (5.4. 2016).

Srečanje z NVO na področju zdravja 5. 4. 2016: <http://www.nijz.si/sl/srecanje-z-nevladnimi-organizacijami-na-podrocju-zdravja>

Cilj: Koordiniranje sistema EWS – Sistema za zgodnje opozarjanje na pojav novih psihoaktivnih snovi (NPS)

V okviru evropskega projekta I-SEE je NIJZ v letih 2015 in 2016 v sodelovanju s Policijo in NVO DrogArt izvedel širitev Sistema za zgodnje opozarjanja na pojav NPS (v nadaljevanju EWS) v regije. Za strokovnjake s področja javnega zdravja, policiste in NVO iz posameznih regij smo pripravili izobraževanje o NPS ter EWS, in sicer v Kopru, Ljubljani, Mariboru ter Novi Gorici. Skupaj smo izobrazili 115 strokovnjakov iz osmih regij. Nato so bili v osmih regijah, kjer delujejo OE NIJZ (Murska Sobota, Maribor, Ravne na Koroškem, Celje, Kranj, Novo mesto, Koper in Nova Gorica), imenovani koordinatorji regijskih EWS sistemov, s strani Policije so bili v teh upravnih enotah imenovani kriminalisti, zadolženi za pokrivanje problematike NPS in sodelovanje v regijskem EWS sistemu. Skupaj z NVO s področja prepovedanih drog, ki delujejo v posamezni regiji, so bili aktivirani posamezni regijski EWS sistemi. Regijski sistemi se vključujejo v nacionalni sistem EWS.

V okviru širitve EWS v regije je bilo v okviru NVO vzpostavljenih tudi 8 točk za anonimno zbiranje vzorcev NPS. Točke za zbiranje vzorcev NPS se nahajajo v naslednjih mestih: Ptuj, Maribor (2 točki), Celje, Kranj, Koper in Nova Gorica. Poleg tega sta dve točki za zbiranje vzorcev NPS še v Ljubljani.

V letu 2015 je bilo s pomočjo točk za zbiranje vzorcev NPS zbranih 36 vzorcev, v letu 2016 pa je bilo zbranih 86 vzorcev. Konec leta 2016 je bila vzpostavljena tudi baza NPS.

Več informacij o širitvi EWS sistema in vseh izvedenih aktivnostih je dostopnih na spletni strani I-SEE, evropskega projekta o NPS: <http://www.dss.unifi.it/vp-102-i-see.html>

Na srečanju partnerjev regijskega EWS sistema (16. 6. 2016) se je pregledalo delo v letu 2015, identificiralo prednosti in slabosti ter se dogovorilo in zapisalo protokol sporočanja informacij v sistem.

V letu 2015 in 2016 je NIJZ v sodelovanju z združenjem DrogArt izvedel vrsto izobraževanj in predavanj o NPS in EWS za različne deležnike: 4 izobraževanja za strokovnjake s področja javnega zdravja ter za NVO (26. 5. 2015 v Kopru, 16. 6. 2015 v Ljubljani, 8. 9. 2015 v Novi Gorici, 6. 10. 2015 v Mariboru), za LAS-e (4. 6. 2015 v Ljubljani), 2 za strokovno osebje v zaporih (8. 11. 2016, 25. 11. 2016 na Dobu pri Mirni), za kriminaliste (23. 6. 2016 v Gotenici), za koordinacijo CPZOD (24. 11. 2016 v Ljubljani).

V okviru sistema EWS so se uvedla redna mesečna poročila partnerjev nacionalnega EWS sistema in redna mesečna poročila partnerjev regijskega EWS sistema, v okviru katerih poteka izmenjava informacij o pojavu NPS ter drugih aktivnostih. V letu 2015 je bilo pripravljenih 11 mesečnih poročil nacionalne EWS skupine ter dve mesečni poročili regijske EWS skupine. V letu 2016 je bilo pripravljenih 11 mesečnih poročil nacionalne EWS skupine in 11 mesečnih poročil regijske EWS skupine. Obvestila o pojavu nevarnih NPS si partnerji sistema izmenjujejo prek e-pošte, takoj ob zaznanem pojavu.

Obveščanje različnih zdravstvenih in drugih institucij ter NVO s področja prepovedanih drog o pojavu nevarnih NPS poteka po e-pošti in prek spleta. V letu 2015 so bila poslana 4 obvestila o nevarnih NPS, v letu 2016 pa 6 obvestil o nevarnih NPS. V letu 2015 je bilo pripravljeno tudi polletno poročilo o pojavu NPS za Upravo RS za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju URSIKS). V letu 2016 pa je bilo pripravljeno obvestilo o pojavu najpogostejših NPS za NVO in zdravstvene ustanove.

Obvestilo o pojavu najpogostejših NPS: <http://www.nijz.si/sl/najpogostejse-nove-psihoaktivne-snovi-v-sloveniji>

Za leti 2015 in 2016 sta bili pripravljene Poročilo o napredku (Progress EWS Report) ter Končno letno poročilo (Final EWS Report); skupaj so bila pripravljena štiri poročila v sodelovanju s partnerji (NIJZ, Nacionalni forenzični laboratorij (v nadaljevanju NFL), Inštitut za sodno medicino, DrogArt, Center za zastupitve UKCL, MZ).

Poročila o prvem pojavu NPS na ozemlju Slovenije pripravlja NFL na posebnem poročevalskem obrazcu ter jih posreduje EMCDDA.

Pričakovani rezultat "imenovanje delovne skupine in razvoj modela za vzgojno-izobraževalne ustanove in skupnosti" ni bil dosežen.

Cilj: Vzpostavitev standardov in smernic preventivnega delovanja na področju prepovedanih drog

Vzpostavljena je bila delovna skupina, ki je pregledala literaturo v zvezi s standardi preventivnih programov in začela s pripravo publikacije. Osnutki standardov kakovosti so bili poslani v pregled tudi nevladnim organizacijam in predstavljeni na konferenci ob mesecu preprečevanja zasvojenosti. V prvi polovici leta 2016 je bila zaključena in objavljena e-publikacija Standardi kakovosti preventivnih programov na področju drog, ki predstavlja prvi slovenski okvir o tem, kako izvesti kakovostno preventivo na področju drog. Publikacija je objavljena na spletni strani NIJZ – <http://www.nijz.si/sl/publikacije/standardi-kakovosti-preventivnih-programov-na-podrocju-drog>. Kljub številnim preventivnim programom v Sloveniji se namreč soočamo z nekaterimi temeljnimi dilemami o tem, kaj je to dober preventivni program, kdo naj ga izvaja in kako, kakšno terminologijo uporabljati ipd. Pogosto se zgodi, da preventivni pristopi nimajo učinka ali pa celo povzročijo več škode kot koristi. Učinkovit pripomoček, ki lahko nudi trdne temelje za izvajanje učinkovite, z dokazi podprte preventivne, je model Standardov kakovosti preventivnih programov na področju drog. Standardi so bili predstavljeni tudi na Nacionalni konferenci ob mesecu preprečevanja zasvojenosti "Z novimi pristopi do novih generacij" leta 2015 v Slovenj Gradcu in na 4. slovenskih preventivnih dnevih na

temo »Uveljavljanje kakovostnih standardov in dobrih praks v preventivi v Sloveniji« 21. in 22. 10. 2015 v Ljubljani. Podatkov o uporabi standardov pri javnih razpisih zaenkrat nimamo.

Cilj: Razvoj sprotne in celovite baze podatkov

Na NIJZ so vzpostavili podatkovni portal, ki omogoča lahek in hiter dostop do podrobnejših zdravstvenih statističnih podatkov in enostavno pripravo tabel ter shranjevanje, glede na zahteve posameznega uporabnika. Objavljene tematike na portalu so iz različnih virov, vse pa je dostopno na enem mestu (<https://podatki.nijz.si/pxweb/sl/NIJZ%20podatkovni%20portal/>). Pri sklopu podatkov Determinante zdravja je tudi podsklop Prepovedane droge, ki kot že povedano, uporabniku omogoča poljubno obdelavo oz. prikaze. V primeru, da uporabnik na teh spletnih straneh ne najde želenih podatkov, lahko svoje želje sporoči preko naročila za posredovanje podatkov preko statistične pisarne NIJZ (Statisticna.Pisarna@nijz.si).

Tudi vse publikacije in poročila, ki jih pripravijo na NIJZ so objavljene in prosto dostopne na njihovi spletni strani, prav tako pa so epidemiološki podatki predstavljeni tudi na različnih konferencah in strokovnih dogodkih doma in v tujini..

V Nacionalnem poročilu na področju drog – Report on the drug situation 2015 of the Republic of Slovenia (<http://www.nijz.si/sl/publikacije/nacionalno-porocilo-o-stanju-na-podrocju-drog-2015-v-angleskem-jeziku>) in Report on the drug situation 2016 of the Republic of Slovenia (na spletni strani NIJZ bo objavljeno po sprejetju s strani Vlade komisije za droge), ki ju pripravlja NIJZ in posreduje na EMCDDA v Lizbono, je posebno poglavje posvečeno tudi raziskovanju. V tem poglavju so zbrani raziskovalni projekti in naloge, ki jih je izvajal NIJZ, nekatere nevladne organizacije in druge organizacije, o katerih so podatki dostopni preko sistema COBISS.

Na področju zbiranja epidemioloških podatkov, povezanih z drogami, in njihovega posredovanja vsem tistim, ki jih potrebujejo, je bilo veliko narejenega. Še nadalje se nakazuje potreba po izvajanju raziskav, ki bodo omogočile aktualen vpogled v situacijo na področju prepovedanih drog, še posebej v uporabo konoplje in NPS. Krepanje velja nacionalni sistem EWS, še več pozornosti pa je treba nameniti medsebojnemu obveščanju in sodelovanju vseh deležnikov s področja prepovedanih drog na nacionalnem in lokalnem nivoju.

ZMANJŠEVANJE POVPRÁŠEVANJA PO DROGAH

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: PREVENTIVA V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Redno se spremlja uporabo drog med učenci in dijaki. V slovenskem prostoru potekajo številni preventivni programi na področju drog, ki jih financirajo tako lokalne skupnosti kot ministrstva in drugi financerji. Izdelane so bile smernice na področju kakovosti preventivnih programov, ki so javno objavljene na spletnih straneh. Izvaja se sprotno izobraževanje delavcev s področja preprečevanja uporabe drog v VIZ sistemu (izobraževanje učiteljev in ravnateljev). Vsako leto je organiziran preventivni mesec na področju drog, v okviru katerega tečejo številne aktivnosti. Med njimi je najpomembnejša preventivna konferenca, ki združuje veliko število akterjev v šolah in lokalni skupnosti.

Cilj: Priprava smernic za preventivno delo v šolskem prostoru

Kot je bilo že omenjeno v prejšnjem poglavju, je bila v prvi polovici leta 2016 objavljena e-publikacija Standardi kakovosti preventivnih programov na področju drog, ki so lahko učinkovit pripomoček tudi za šolsko okolje. Na podlagi standardov lahko ravnatelji in drugi strokovni delavci v VIZ lažje ocenjujejo kakovost ponujenih preventivnih programov in posledično lažje sprejemajo odločitve o tem, kateri programi so primerni za šolsko okolje.

Cilj: Usposabljanje strokovnih delavcev v VIZ (učiteljev in ravnateljev)

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ) je v zadevnem obdobju strokovnim delavcem v VIZ omogočilo in zagotavljalo izobraževanja in usposabljanja s področja vsebin, povezanih z drogami. Pedagoški svetovalci Zavoda RS za šolstvo so usposabljali strokovne delavce v osnovnih in srednjih šolah v okviru letnega seminarja s področja kemijske varnosti, kjer so v sodelovanju s Centrom za zastrupitve obravnavali tudi namerne in nenamerne zastrupitve, ki so povezane tudi z drogami in ostalimi PAS.

V vzgojno-izobraževalnih zavodih so se prepletale aktivnosti na interni ravni zavoda, navzven pa so se povezovali in sodelovali s strokovnjaki s področja poznavanja vsebin (medicinsko osebje, psihologi, svetovalni delavci...), društvi, nevladnimi organizacijami in prostovoljci.

S področja nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju je na osnovni šoli potekala tematska konferenca v obsegu 16 ur z naslovom "Razvoj potencialov otrok in mladostnikov – protiutež zasvojenosti", ki je bila namenjena strokovnim delavcem s ciljem jih usposobiti za prepoznavanje dejavnikov razvoja potencialov otrok ter zasvojenosti otrok in mladostnikov v sodobnem času.

V letu 2015 so na NIJZ pripravili priročnik Zdravje skozi umetnost, ki je nastal z namenom, da bi predvsem pedagoškim delavcem (pa tudi vsem drugim, ki delajo z otroki in mladostniki) nudil smernice za pogovore o izbranih zdravstvenih vsebinah (vključno s prepovedanimi drogami) tudi s pomočjo različnih umetniških vsebin oz. umetniških del. Umetniška dela oz. vsebine so lahko dobro izhodišče in koristen pripomoček za pogovore o različnih življenjskih in zdravstvenih vsebinah, in lahko pomagajo otroku in mladostniku pri psihosocialnem in kognitivnem razvoju. Priročnik je bil v letu 2015 objavljen na spletni strani NIJZ.

V letu 2016 je MZ priročnik natisnilo v nakladi 800 izvodov, ki so bili v skladu z njihovim razdelilnikom poslani na OE NIJZ in različna ministrstva. OE NIJZ so priročnike razdelile zainteresiranim VIZ.

V letu 2016 je bil priročnik predstavljen na:

- posvetu pomočnikov ravnateljev v Portorožu
<http://solazaravnatelje.si/index.php/dejavnosti/srecanja-in-posveti-2/posveti-pomocnikov-ravnateljev/teme-in-programi-dosedanjih-posvetov>

- Kulturnem bazarju v Cankarjevem domu, <http://www.kulturnibazar.si/kulturna-vzgoja-gradiva/nacionalna-in-mednarodna-strokovna-literatura/tematska-literatura/umetnost-in-zdravje/knjige-prirocniki-in-zborniki/> in http://www.mz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/670/7188/ <http://www.nijz.si/sl/na-kulturnem-bazarju-v-cankarjevem-domu-sodeloval-tudi-nijz>
- na izobraževanju regijskih koordinatorjev Zdravih šol ter na regijskih izobraževalnih srečanjih predstavnikov Zdravih šol v šolskem letu 2015/16 po vseh regijah (poglavja iz duševnega zdravja, motenj hranjenja, zdrave spolnosti) <http://www.nijz.si/sl/regijska-koordinacija-slovenske-mreze-zdravih-sol-smzs>
- Poleg tega se je priročnik promoviral ob začetku šolskega leta septembra 2016 <http://www.nijz.si/sl/slovenija-gre-v-solo-2016-zacetek-solskega-leta-priloznost-za-zdrave-spremembe>.

Leta 2015 so na NIJZ pripravili in objavili e-publikacijo »Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji HBSC 2014«. Raziskava zajema številne vidike mladostnikovega zdravja in življenja: samooceno (duševnega) zdravja, zadovoljstva, poškodbe, ustno zdravje, z zdravjem povezana vedenja (npr. tvegana vedenja, prehrana, gibanje) in tudi socialni kontekst (družina, šola, vrstniki). Med tveganimi vedenji je prikazano še kajenje tobaka, pitje alkoholnih pijač in raba konoplje.

Kot je bilo že omenjeno v poglavju Informacijski sistem, so v letih 2015 in 2016 na NIJZ organizirali nacionalni konferenci ob mesecu preprečevanja zasvojenosti. Obe konferenci sta bili zelo dobro obiskani tudi s strani strokovnih delavcev iz VIZ in doprinesli k boljšemu informiranju strokovnih delavcev o področju zasvojenosti.

<http://www.nijz.si/sl/nacionalna-konferenca-ob-mesecu-preprecevanja-zasvojenosti-z-novimi-pristopi-do-novih-generacij-0>

<http://www.nijz.si/sl/nacionalna-konferenca-ob-mesecu-preprecevanja-zasvojenosti-2016-skupaj-zmoremo-vec>

Cilj: Preventivno delo v izvedbenem kurikulumu

MIZŠ prepoznava situacijo glede preventivnih programov v vzgojno - izobraževalnih zavodih in aktivno načrtuje izboljšave tovrstnega izvajanja. V sodelovanju z NIJZ, MZ, MDDSZ in NVO so na vzgojno-izobraževalnih zavodih potekale različne aktivnosti s področja drog.

Vzgoja s področja zasvojenosti, drog in drugih psihoaktivnih substanc se je izvajala na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja – od vrtca, osnovne in srednje šole ter delavnic za izobraževanje odraslih. Vzgoja in izobraževanje, ki sta direktno in indirektno povezana s področjem drog in zasvojenosti je bila v obliki preventive v okviru formalnega izobraževanja vključena v kurikulume, učne načrte, interesne dejavnosti, podaljšano bivanje, dneve dejavnosti. Dodatne preventivne aktivnosti in programe pa so nadgradili osnovne cilje.

Vzgojno-izobraževalne zavode smo spodbujali, da so zapisane cilje in aktivnosti vključili v letni delovni načrt posameznega zavoda. V vzgojno-izobraževalnih zavodih je bila posebna pozornost namenjena krepitvi in ohranjanju duševnega in telesnega zdravja. Veliko pozornosti je bilo name njeno gibalnim dejavnosti ter zdravemu in aktivnemu življenju ter vplivanju na ustrezna stališča in vedenja do drog in drugih psihoaktivnih substanc.

Globalni cilji, cilji in vsebine s področja zdravega in varnega načina življenja, spoznavanja svojega telesa, življenjskega cikla, razvijanje spoštljivega in odgovornega odnosa so bili tako vključeni v Kurikulumu za vrtce. V osnovni šoli so se znotraj učnih načrtov posameznih predmetov in drugih dejavnosti razširjenega program umeščale aktivnosti in vsebine s področja zasvojenosti, drog in drugih psihoaktivnih substanc glede na avtonomijo vzgojno-izobraževalnega zavoda, ravnatelja, strokovnega delavca ter v medsebojnem povezovanju in sodelovanju z zunanjimi deležniki. Enako je bila

omogočena avtonomija srednjih šol. V srednjih šolah so bil vsebine vključene med obvezne in izbirne predmete, izbirne strokovne predmete, druge oblike samostojnega in skupinskega dela glede na učni program splošnih, poklicnih, srednje strokovnih in tehniških šol ter predstavljala načina življenja in dela v zavodu.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: PREVENTIVA V DELOVNEM OKOLJU

V delovnih okoljih je uporaba drog nezaželena, zato so zdravniki specialisti medicine dela še posebej pozorni na morebitno rabo drog pri delavcih, ki vstopajo v delovni proces. Uporabnike drog napotijo v CPZOPD-je. Zdravnike in varnostne inženirje se na tem področju dodatno izobražuje. Izdajajo se posebni priročniki na temo uporabe drog na delovnem mestu. V izobraževanja zdravnikov specialistov medicine dela in varnostnih inženirjev se redno vnašajo tudi vsebine s tega področja. Med pomembnejše pristope sodi tudi pristop, ki je opisan v priročniku Čili za delo, ki je pripomoček pri izobraževanju svetovalcev za promocijo zdravja pri delu v okviru programa Čili za zdravje. Problematika uporabe drog na delovnem mestu pa je bila obravnavana tudi na strokovnih srečanjih Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa (v nadaljevanju KIMDPŠ) in v strokovni reviji Glasnik.

Cilj: Vzpodbuditi podjetja za sprejem celovite politike pomoči in preprečevanja uporabe alkohola in drog na delovnem mestu

V letu 2015 so na NIJZ izdelali priročnik Duševno zdravje na delovnem mestu. Namen priročnika je, da se promocija duševnega zdravja vključi v celosten pristop k povečevanju in spodbujanju varnosti in zdravja ter dobrega počutja zaposlenih na delu. Daje uvid v posamezne duševne motnje in duševne bolezni, predvsem pa nakazuje izhodišča za preprečevanje in obvladovanje stresa in depresije. Dragoceni so vaje in vprašalniki, ki bralcu pomagajo razumeti počutje in raven stresa ter ga seznanijo z različnimi tehnikami sproščanja, čuječnosti, reševanja problemov, vse z namenom krepitev dobrega počutja in reševanja stisk na delovnem mestu in širše. S tem se krepi pozitivno duševno zdravje delavcev in posredno preprečuje nastanek morebitnih zasvojenosti od različnih substanc. Priročnik je namenjen delodajalcem in zaposlenim, saj je za doseganje uspeha ključno sodelovanje obojih. Prav tako pa je treba promocijo duševnega zdravja vključiti v celosten pristop k povečevanju in spodbujanju varnosti in zdravja ter dobrega počutja zaposlenih na delu, pri čemer je lahko priročnik v pomoč.

V letu 2016 so na NIJZ izdali priročnik Promocija zdravja v žepu, ki želi delavcem, pa tudi delodajalcem, na prijazen in zanimiv način spodbuditi razmišljanje o pomenu zdravja na delovnem mestu in z znanji izkušenih strokovnjakov podati nekaj nasvetov. Ob tem ne manjka napotkov, priporočil in obilice gradiv, ki so dostopna tako na spletu kot v tiskani obliki. Želja in cilj sta, da bi ga pogosto prebirali predvsem sindikalni zaupniki, varnostni inženirji in ostali ter tako krepili prepričanje o pomembnosti urejenega delovnega okolja in zdravih medsebojnih odnosov v kolektivih. Posledično bo manj bolezni in poškodb na delovnih mestih, zato izboljšana uspešnost podjetja ne bo izostala. Priročnik ne naslavlja direktno področja zasvojenosti, prav gotovo pa spodbuja najširši pomen zdravja in krepitev zdravja na delovnem mestu.

V letu 2016 so imeli sodelavci NIJZ strokovni prispevek na letnem srečanju specialistov medicine dela na Otočcu pri Novem mestu, na katerem so obravnavali problematiko zaznavanja uporabe drog na predhodnih in obdobjnih zdravstvenih pregledih in načine ukrepanja v primeru uporabe drog v delovnem okolju. Govorili so tudi o problematiki aktivnega zaposlovanja oseb, odvisnih od drog, njihovem spremljanju v delovnem okolju in sodelovanju s terapevti iz CPZOPD-jev.

Na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) so v letih 2015–2016 v sodelovanju z Evropsko agencijo za varnost in zdravje pri delu organizirali štiri brezplačne regionalne seminarje »Kako ravnati v primeru zlorab alkohola, drog in drugih prepovedanih substanc na delovnem mestu?«. Na ta način si je ministrstvo prizadevalo spodbuditi delodajalce za oblikovanje politike in sprejetje ukrepov za preprečevanje zlorab alkohola, drog in drugih prepovedanih substanc na delovnem mestu ter za oblikovanje in izvajanje programov promocije zdravja na delovnem mestu.

<https://zrnzdravja.si/asset/wf9TSxHXYqbxkWZDm>

Na KIMDPŠ so v obdobju 2015–2016 dvakrat izvedli izobraževanje za svetovalce za promocijo zdravja pri delu v okviru programa Čili za delo – modul Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi (v času od 24. 9. do 20. 11. 2015 ter od 13. 10. do 16. 12. 2016). Izobraževanje je bilo namenjeno udeležencem, ki v svojih podjetjih koordinirajo aktivnosti promocije zdravja, oz. tistim, ki te storitve nudijo drugim podjetjem, predvsem v povezavi z drugimi storitvami s področja varnosti in zdravja pri delu. Navadno med udeleženci prevladujejo kadrovski delavci in strokovni delavci za varnost pri delu, izobraževanje pa je del obveznega programa specializacije iz medicine dela, prometa in športa. Seminarski del izobraževanja traja 11 dni, od tega je en dan namenjen modulu Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi. Za uspešen zaključek izobraževanja so morali kandidati opraviti pisni izpit in projektno nalogo, v kateri so pripravili načrt promocije zdravja pri delu za konkretno podjetje. V skladu s priporočili načrt za področje PAS obsega operativne cilje, ukrepe (oblikovanje podpornega okolja in izobraževanje), metode dela, napotke, kako ukrepati, kadar gre za sum na uporabo PAS pri zaposlenem (oziroma kako ukrepati, kadar je zaradi te rabe neposredno ogroženo zdravje posameznika), sodelovanje s timom izvajalca medicine dela, prometa in športa in s strokovnim delavcem za varnost in zdravje pri delu, časovnice z ukrepi za tri različna področja (tobak, alkohol, prepovedane droge) in spremljanje ter evalvacijo.

V letih 2015 in 2016 je na KIMDPŠ potekala temeljita prenova Izobraževanja za svetovalce za promocijo zdravja pri delu ter tudi temeljnega študijskega gradiva oziroma razvoj Učbenika za promocijo zdravja pri delu, v okviru katerega je eno od poglavij tudi Preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi. Glavni cilj specifičnega poglavja je usmerjati uporabnika v načrtovanje učinkovitega programa preprečevanja in obvladovanja uporabe PAS, predvsem oblikovanja ustreznega podpornega okolja, kamor spada tudi sprejem internih aktov, ter izobraževanja in informiranja, ki vodita v spreminjanje ali ohranjanje zdravju naklonjenega vedenja.

V letih 2015 in 2016 je bilo na KIDMPŠ izvedenih 5 predavanj na temo ocenjevanja delazmožnosti z vidika rabe alkohola in drugih drog na delovnem mestu ter preprečevanja in obvladovanja rabe PAS pri delu. Gre za t.i. torkova predavanja oz. za kontinuirano izobraževanje iz medicine dela, prometa in športa. Kratki seminarji z izbranimi temami se izvajajo enkrat mesečno, glavna ciljna skupina so specialisti in specializanti medicine dela, prometa in športa, poleg njih pa tudi drugi strokovnjaki s področja zdravja delavcev (medicinske sestre v medicini dela, psihologi dela, promotorji zdravja itd.), inšpektorji za delo ter predstavniki podjetij.

Združenje za medicino dela, prometa in športa pri Slovenskem zdravniškem društvu in KIMDPŠ sta 27. in 28. 5. 2016 soorganizirala IV. Sušnikove dneve z glavno tematiko Psihoaktivne snovi na delovnem mestu. Redno letno srečanje v letu 2016 je bilo tako v celoti posvečeno vplivu PAS na delazmožnost, ocenjevanju delazmožnosti pri (zlo)rabi alkohola, drog in psihoaktivnih zdravil v delovnem okolju, testiranju na alkohol in droge in zakonodaji, ki ureja to področje. Ciljna skupina srečanja so bili specialisti in specializanti medicine dela, prometa in športa, specialisti družinske medicine, specialisti psihiatrije, strokovni delavci za varnost pri delu, promotorji zdravja pri delu ter kadrovski in socialni delavci.

V letih 2015 in 2016 je bilo v občasni strokovno-informativni publikaciji Glasnik KIMDPŠ-ja, ki jo poleg zaposlenih na KIMDPŠ prejmejo vsi specialisti medicine dela, prometa in športa ter svetovalci za promocijo zdravja pri delu, je bilo objavljenih več prispevkov o preprečevanju in obvladovanju rabe PAS v delovnem okolju.

Kljub večjemu prepoznavanju potrebe po dodatnem znanju specialistov medicine dela, prometa in športa, varnostnih inženirjev in drugih oseb, ki v podjetjih in organizacijah skrbijo za varnost in zdravje zaposlenih, o problematiki alkohola in prepovedanih drog, je tovrstnih vsebin še vedno premalo. Prenova izobraževanja za svetovalce za promocijo zdravja pri delu ter priprava Učbenika za promocijo zdravja pri delu, ki v enem izmed poglavij obravnava tudi preprečevanje uporabe psihoaktivnih snovi, mora voditi k oblikovanju ustreznega podpornega okolja, ki bo spodbujalo spreminjanje in ohranjanje zdravju naklonjenega vedenja. Več aktivnosti bo potrebno namenjati tudi aktivnemu zaposlovanju oseb, bivših odvisnikov od drog.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZDRAVLJENJE

Zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog sodi med ključne naloge nacionalnega programa. Sloni na dobro organizirani mreži CPZOPD-jev, ki letno obravnavajo preko 3500 oseb, odvisnih od različnih PAS. Koordinacija centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (v nadaljevanju Koordinacija centrov) se redno sestaja in oblikuje doktrino zdravljenja odvisnosti v Sloveniji. Pomembno je mednarodno sodelovanje strokovnjakov iz te mreže in njihovo objavlanje člankov v tujih strokovnih revijah. Koordinacija centrov enkrat letno organizira konferenco na področju odvisnosti, ki je mesto srečanja strokovnjakov z različnih področij in tudi iz različnih držav in mest, kjer so predstavljeni najsodobnejši pristopi na področju zdravljenja odvisnosti. Z namenom svetovanja pri delu z odvisnimi in spremljanja razvoja centrov je bil v letu 2015 organiziran nadzor nad delom centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog.

Cilj: Povečanje dostopnosti CPZOPD na območjih, kjer niso prisotni (Koroška, Bela krajina, Ptuj, Posavje ...) in zagotavljanje optimalnega števila bolnikov v posameznem centru

V letu 2015 je bilo izvedeno osnovno izobraževanje za delo z osebami, odvisnimi od drog, v mreži CPZOPD, katerega se niso udeležili predstavniki regij, kjer bi bilo potrebno vzpostaviti nove CPZOPD, s čimer nismo dosegli cilja za boljšo in hitrejšo dostopnost ter dosegljivost programov na teh področjih.

Potekali so posamezni pogovori, predvsem s predstavniki Zdravstvenega doma (v nadaljevanju ZD) Slovenj Gradec in Psihiatrično bolnišnico Ormož. Neodzivnost odgovornih v omenjenih regijah je bila ena od razlogov za pripravo projekta mobilnih enot (več o projektu mobilnih enot v poglavju Zmanjševanje škode, pod ciljem Koordinacija programov zmanjševanja škode).

Glede izboljšanja kakovosti dela je MZ imenoval Komisijo za nadzor nad delom CPZOPD-jev. Nadzori so se izvršili v oktobru 2015. Zaključno poročilo je v pripravi (več o tem v tem poglavju pod ciljem Nadzor s svetovanjem nad delom centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti).

Opravljen je bil razgovor vodje Koordinacije centrov z županom mesta Ljubljane v smislu vzpostavitve novih lokacij in porazdelitve pacientov CPZOPD Ljubljana na več lokacij, pri čemer je župan zagotovil, da bo mesto Ljubljana zgradilo nov CPZOPD Ljubljana.

Vodstvu Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana je bilo predlagano, da se ena od ambulant oziroma enot CPZOPD Ljubljana ustanovi tudi na Centru za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drug UPK Ljubljana (v nadaljevanju CZOPD UPK Ljubljana).

Vodstvu ZD Trebnje, ki je odgovorno za zdravljenje in obravnavo oseb, odvisnih od drog v Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob, je bilo predlagano, da se ZD Trebnje vključi v mrežo CPZOPD in da se ustrezno izobrazijo osebje, kar je bilo izvedeno v začetku leta 2017. Več o tem v tem poglavju pod ciljem Vključitev zdravstvenih programov obravnave oseb, ki uporabljajo droge v zavodih za prestajanje kazni zapora v Mrežo CPZOPD.

Cilj: Diverzifikacija/razširitev programov zdravljenja (preventivni programi, konoplja, nove psihoaktivne snovi, stimulant, »nekemične odvisnosti«)

Srečanja Koordinacije centrov so potekala redno. Na njih so bile sprotno obravnavane razvojne možnosti in izobraževanja za delo z osebami, ki uporabljajo NPS-je, so odvisne od konoplje in imajo nekemične/procesne odvisnosti.

Organizirani sta bili dve nacionalni konferenci: prva 12.–14. marca 2015 ob dvajsetletnici delovanja mreže CPZOPD-jev (izdana je bila posebna publikacija, povezava spodaj), kjer je bila vodilna tema ravno obravnavanje in zdravljenje oseb, ki uporabljajo NPS, oseb z osebnostnimi motnjami in zasvojenih z družabnimi omrežji. V letu 2016 (3.–4. februar 2016) pa je bila vodilna tema konference delo z ranljivimi skupinami (otroci v družini, mladostniki, osebe z odvisnosti pridruženimi motnjami, osebe na in po prestajanju kazni zapora), odvil se je še poseben SEEAnet simpozij o obravnavi in zdravljenju oseb, odvisnih od kanabinoidov.

Publikacija ob dvajsetletnici ustanovitve CPZOPD:

http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_2015/droge/20_cpzopd_publicacija_vsebina_2015.pdf

Na CZOPD UPK Ljubljana je bil novembra 2015 odprt nov oddelek za zdravljenje oseb, ki imajo rabi drog pridružene duševne motnje.

Cilj: Vključitev zdravstvenih programov obravnave oseb, ki uporabljajo droge v zavodih za prestajanje kazni zapora v Mrežo CPZOPD

V okviru Pampidoujeve skupine je bilo med 26. do 28. Septembrom 2016 v Sloveniji (v Ljubljani in Mariboru) organizirano srečanje skupine EXASS s ciljem izmenjave izkušenj in prakse obravnave odvisnosti v zaporih. Srečanje so soorganizirali predstavniki MZ-ja in URSIKS-a. Srečanja so se udeležili predstavniki iz sedemnajstih držav, ki so med drugim obiskali zapor v Mariboru in CZOPD UPK Ljubljana. Na srečanju so udeleženci med drugim razpravljali tudi o uporabi NPS-jev v zaporih kot novem izzivu za zapore in za strokovnjake s področja zdravljenja odvisnosti.

Ob slovenski konferenci o odvisnosti 2015 je bil organiziran tudi 6. Slovenski simpozij o okužbi z virusom hepatitisa C pri uporabnikih drog, na katerem je bil predstavljena posodobljena doktrina obravnave tovrstnih oseb in izdelana klinična pot za testiranje in obravnavo tovrstnih oseb.

Regionalni urad Svetovne zdravstvene organizacije za Evropo je izdala novo dopolnjeno izdajo smernic »Prisons and Health«, v kateri so tudi priporočila za obravnavo oseb, odvisnih od drog, ki jih je pripravil doc.dr. Andrej Kastelic, vodja Koordinacije centrov.

Cilj: Nadzor s svetovanjem nad delom centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti

Preliminarni podatki nadzora so pokazali, da so nekateri centri še vedno soočeni s pomanjkanjem ustreznih prostorov za svoje delovanje. Centri se še vedno srečujejo s pomanjkanjem strokovnega kadra. Posledično vlagajo velike napore, da lahko strokovno izvajajo svoje delo z uporabniki drog. Populacija uporabnikov drog se stara in zahteva veliko več pomoči kot v preteklosti, saj so praviloma brezposelni in tudi brezdomni. Kadrovske normativi v času ekonomske krize pa so se močno osiromašili. Poseben izziv centrov je pojav NPS-jev, ki zahtevajo drugačne pristope pri zdravljenju odvisnosti in zaposlovanje strokovnjakov, ki jih v centrih trenutno nimajo. Zaposleni v centrih se srečujejo z verbalnim in včasih tudi fizičnim nasiljem tako s strani uporabnikov programa kot s strani njihovih svojcev. V nadzoru so imeli možnost izražanja tudi uporabniki programa, ki so imeli nekatere tehtne pripombe.

Cilj: Izboljšanje javne podobe zdravljenja odvisnosti

Koordinacija CPZOPD je skupaj z MZ-jem izdala publikacijo ob 20. obletnici delovanja centrov. Opravljeni so bili številni nastopi v elektronskih in tiskanih medijih v smislu osveščanja in promocije zdravljenja ter na že omenjeni konferenci in drugih izobraževanjih.

V zadevnem obdobju je bil slovenski model obravnave oseb, odvisnih od prepovedanih drog, v celoti ali delno prenesen še dodatno v nekatere evropske in neevropske države (Armenija, Črna Gora, Egipt, Poljska, Portugalska,...) ter predstavljen na številnih najodmevnejših mednarodnih srečanjih.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: SOCIALNA OBRAVNAVA

Cilj: Zagotavljanje celostne obravnave v okviru storitev in programov na področju drog v socialnem varstvu

V okviru MDDSZ-ja so zagotavljali različne oblike obravnave za uporabnike prepovedanih drog in NPS-jev. Mrežo programov so zagotavljali s sofinanciranjem socialnovarstvenih programov socialne rehabilitacije zasvojenih, ki vključujejo preprečevanje tveganj in težav v zvezi z rabo drog in drugimi zasvojenostmi ter zmanjšanje socialne škode, ki jo povzroča raba drog, ter zmanjšanje števila zasvojenih. Programi se odvijajo v dnevni centrih, terapevtskih skupnostih, komunah, pisarnah za svetovanje in informiranje ali na terenu. Pri razvoju mreže storitev in programov smo sledili in upoštevali podatke, ki smo jih spremljali s pomočjo delnih in končnih poročil ter na podlagi evalvacij (podrobneje o evalvaciji v poglavju Izobraževanje, raziskovanje, vrednotenje, pod ciljem Ustrezno in kontinuirano izobraževanje za strokovnjake, ki delajo na področju drog).

V letih 2015 in 2016 je bilo izvedenih več različnih aktivnosti, posebna pozornost pa je bila namenjena spodbujanju vzpostavitve posebnih programov za socialno vključevanje uporabnikov drog, ki imajo poudarek na pristopih zmanjševanja škode (nizkopražni programi). V zadevnem obdobju je bilo veliko pozornosti usmerjenih tudi v razvoj terapevtsko-svetovalnih programov za uporabnike, vključno s tistimi, ki imajo težave z uporabo stimulantnih drog. V okviru teh aktivnosti se je vzpostavilo več terapevtsko-svetovalnih programov, ki vključujejo tako mlajše kot starejše uporabnike. Pod okriljem različnih NVO so bili vzpostavljeni različni terapevtsko-svetovalni programi v večjih mestih Slovenije, nekatere enote pa tudi v manjših krajih (Ljubljana, Celje, Zagorje, Maribor, Ptuj, Slovenj Gradec, Kranj, Jesenice, Ilirska Bistrica, Pivka, Sežana, Koper, Piran, Nova Gorica, Novo mesto, Metlika). V nekaterih programih je svetovanje na voljo polni delovni čas, v manjših krajih pa za krajše časovno obdobje. Zaradi vse večjega povpraševanja po svetovanju za otroke in mladostnike je bil v Ljubljani v okviru Društva Projekt Človek vzpostavljen poseben svetovalno-terapevtski center, namenjen otrokom in mladostnikom ter njihovim svojcem.

Cilj: Zagotavljanje in vzdrževanje mreže nizkopražnih programov na področju drog v okviru socialnega varstva

V letu 2015 in v letu 2016 smo v okviru MDDSZ-ja nadaljevali z zagotavljanjem mreže nizkopražnih programov, ki so bili vzpostavljeni že v prejšnjih letih pod okriljem desetih različnih NVO: Društvo SVIT Koper, Društvo Stigma, Društvo Pot, Društvo Zdrava pot, Društvo Šent, Društvo Pomoč, Zavod Socio, Združenje DrogArt, Društvo Kralji ulice, Društvo Ars Vitae. NVO so sodelovale pri večini ciljev, povezanih z aktivnostmi zmanjševanja škode v okviru socialnovarstvenih programov ter eksperimentalnih in razvojnih programov socialnega varstva, namenjenih tako starejšim kot tudi mlajšim uporabnikom. Pokritje mreže se zagotavlja z mobilnimi in stacionarnimi enotami, kot so dnevni centri, informacijske pisarne, svetovalnice, terensko delo, nočna zavetišča in varna hiša za ženske uporabnice drog. Vse NVO so skrbele za redno izobraževanje zaposlenih in prispevale k razvoju področja zmanjševanja škode z aktivnim vključevanjem v Zvezo NVO na področju drog in zasvojenosti. Poleg tega je društvo Šent od aprila 2015 do novembra 2016 kontinuirano izvajalo program »Z zavarovanjem do zdravja« (sofinancer MZ), ki je vseboval aktivnosti svetovanja, informiranja, zagovorništva in spremljanja nezavarovanih oseb, krepitev stikov med uporabniki programa in zdravstvenimi službami v okviru dnevni centrih, terenskega dela in programa nastanitve v okviru zavetišča, aktivnosti preprečevanja poslabšanja zdravstvenega stanja in psihosocialne podpore nezavarovanim osebam, uporabnikom drog in brezdomcem. Dejavnosti informiranja in izobraževanja uporabnikov ter strokovne javnosti so se izvedle trikrat (aktivnosti, pomembne za povezovanje z zdravstvenimi in drugimi službami, celostno obravnavo nezavarovanih oseb in izmenjavo dobrih praks).

V letih 2015 in 2016 je bila mreža nizkopražnih programov nadgrajena s svetovalno-terapevtskim centrom za uporabnike drog, namenjenim tako socialno vključenim kot tudi socialno ogroženim uporabnikom, ki imajo večinoma težave zaradi uporabe klubskih drog. Center deluje pod okriljem Združenja DrogArt. Poleg tega je bila mreža nadgrajena z novimi namestitvenimi podporami za uporabnike drog in dnevnim centrom v Pivki društva Pot Ilirska Bistrica (več v tem poglavju, pod ciljem Razvoj različnih oblik namestitvene podpore za uporabnike drog (stanovanjske skupine, varne hiše, krizni centri ...)).

V okviru programov zmanjševanja škode še ni bilo vzpostavljenih programov socialne aktivacije, so se pa pričeli izvajati v povezavi z visokopražnimi programi, in sicer s Centrom za reintegracijo v Trziču in terapevtskim programom v Bohinjski Bistrici.

Cilj: Vzpostavitev inovativnih programov na področju socialnega varstva, vključno s programi zgodnjega odkrivanja uporabe drog in zgodnjih intervencij

V okviru cilja, ki se navezuje na vzpostavitev inovativnih programov na področju socialnega varstva, vključno s programi zgodnjega odkrivanja uporabe drog in zgodnjih intervencij, se je v okviru izvedenih aktivnosti okrepilo sodelovanje med sektorji s poudarkom na razvoju in širitvi socialnovarstvenih programov glede na zaznane potrebe na terenu.

V zadevnem obdobju se je razvilo nekaj programov s poudarkom na zgodnjih intervencijah, npr. Mladinsko ulično delo v okviru Društva SVIT Koper, vendar pa obstoječi programi ne zadoščajo dejanskim potrebam po celotni Sloveniji.

Cilj: Razvoj različnih oblik namestitvene podpore za uporabnike drog (stanovanjske skupine, varne hiše, krizni centri ...)

Vzpostavljeni sta bili dve nočni zavetišči za brezdomne uporabnike drog (v Ljubljani in Novi Gorici). Obe zavetišči delujeta pod okriljem Društva Šent. Prav tako je bilo v Ljubljani še naprej zagotovljeno delovanje varne hiše za uporabnice drog, ki nudi namestitev in strokovno obravnavo/pomoč tako uporabnicam drog, ki so nameščene v varni hiši, kot tudi uporabnicam izven hiše. Varna hiša deluje pod okriljem Društva Stigma.

Poleg tega se je v okviru mreže nizkopražnih programov nadaljevalo z zagotovitvijo delovanja dnevnih centrov s terenskim delom (Ljubljana, Kranj, Koper, Celje, Slovenj Gradec, Velenje, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto, Črnomelj, Ilirska Bistrica, Pivka, Sežana, Koper, Nova Gorica).

Društvo Zdrava pot je v letu 2015 opravilo raziskavo potreb in interesov žensk odvisnic od prepovedanih drog na področju treh regij severovzhodne Slovenije (več o raziskavi v poglavju Izobraževanje, raziskovanje vrednotenje, pod ciljem Raziskovanje in načrtovanje programov na podlagi raziskovanja potreb (spodbujanje vključevanja uporabnikov in izvajalcev programov v raziskovanje in razvoj)). Na podlagi raziskave so predlagali, da se vzpostavi varna hiša za ženske uporabnice drog v Mariboru. V obdobju poročanja do realizacije predlagane aktivnosti ni prišlo.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZMANJŠEVANJE ŠKODE

Zmanjševanje škode (v nadaljevanju ZŠ) kot ena temeljnih doktrin reševanja problematike drog ima v slovenskem prostoru pomembno vlogo. Na podlagi tega pristopa se zagotavlja sterilni pribor za injiciranje vsem uporabnikom drog, ki ga potrebujejo, kar zagotavlja izredno nizko prevalenco HIV infekcij med uporabniki drog v Sloveniji. Vzpostavljena je mreža programov, ki izvajajo storitve svetovanja in izmenjave pribora za injiciranje. Materiali se nabavljajo centralno, kar zagotavlja racionalno porabo dodeljenih sredstev. Ti programi imajo pomembno vlogo pri zbiranju vzorcev PAS v mreži EWS.

Cilj: Koordinacija programov zmanjševanja škode (ZŠ)

Mrežo programov ZŠ sestavlja trinajst programov, ki delujejo pod okriljem enajstih različnih NVO. Dvanajst programov je namenjenih intravenoznim uporabnikom drog, eden pa osebam, ki droge uporabljajo v nočnem življenju. Poleg aktivnosti, ki so bile opisane v poglavju Socialna obravnava, se v okviru programov izvajajo tudi aktivnosti, namenjene zmanjševanju zdravstvene škode, tveganj in zapletov, ki so povezani z uporabo drog. Aktivnosti programov, namenjene zmanjševanju zdravstvenih tveganj, vključujejo zamenjavo igel in distribucijo drugih pripomočkov za manj tvegano injiciranje (askorbinska kislina, alkoholne krpice, zbiralniki za rabljene igle) ter pribora za manj tvegano uporabo drog (npr. lističi za njuhanje), informiranje uporabnikov o manj tvegani uporabi in ukrepanju ob zdravstvenih zapletih ter predoziranih (svetovanje in distribucija informativnih zloženk, spletno informiranje, vrstniško informiranje) ter sprejem vzorcev za testiranje PAS. Aktivnosti se izvajajo tudi na terenu (sprejem vzorcev PAS se zaradi zakonskih omejitev na terenu izvaja deloma in z omejitvami), kar zagotavlja tako večjo geografsko pokritost kot tudi boljši in lažji stik, predvsem z bolj skritimi skupinami uporabnikov.

Na NIJZ OE Koper so bile izvedene naslednje aktivnosti:

- Izvedba štirih delovnih sestankov programov zmanjševanja škode na področju drog v Sloveniji. V letu 2016 je bil dodatno izveden skupni sestanek nizkopražnih in visokopražnih programov na področju drog.
- Zbiranje epidemioloških podatkov o uporabnikih programov zmanjševanja škode, vnos v bazo podatkov ter obdelava podatkov za leto 2014 in 2015. Podatke letno zbiramo v mesecu decembru med uporabniki programov zmanjševanja škode.

Z izvedenimi aktivnostmi se je deloma doseglo pričakovane rezultate, ki izhajajo iz akcijskega načrta: dobra pokritost z nizkopražnimi programi ZŠ, uspešnost pri preprečevanju okužb s HIV in hepatitisoma B in C ter smrtnih primerov zaradi prevelikih odmerkov. Strokovnjake se je usposabljal v okviru rednih delovnih sestankov.

Izdelala se je ocena tveganja za odvržen kužen material uporabnikov prepovedanih drog. Stekel je dogovor z Zdravstvenim inšpektoratom RS o ukrepanju na terenu. Na inšpektoratu so izvedli konkretne ogleda na terenu in izdali odločbe o odstranitvi kužnega materiala. Lastniki prostora, kjer so našli kužni material, morajo v prihodnje ta material zbrati in ustrezno odstraniti.

Kombiji za terensko delo s programi se trenutno dobavljajo preko evropskih sredstev. V okviru projekta "mobilne enote", ki ga bo vodil MZ in sofinanciranega s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj, se bo v letu 2017 opravil nakup sedmih mobilnih enot – kombijev za delo na terenu z uporabniki drog, njihovimi svojci in širšimi skupnostmi, nakup dveh mobilnih ambulant za substitucijsko zdravljenje in nakup enega kombija z ustrezno laboratorijsko opremo.

Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti je aktivno sodelovala v aktivnostih koordinacije programov ZŠ (udeležba na sestankih programov ZŠ, mreženje).

Cilj: Zagotavljanje materiala za injiciranje drog

Na NIJZ OE Koper so bile izvedene naslednje aktivnosti:

- Priprava razpisne dokumentacije za izvedbo javnega naročila za materiale za varno injiciranje in izvedba javnih naročil.
- Sprotna nabava materiala za injiciranje drog, vodenje zalog ter dostava društvom, ki izvajajo programe zamenjave sterilnih priborov (izvedba naročila in distribucija).
- Zbiranje evidenc o izdanem in vrnjenem materialu za injiciranje.
- Zbiranje podatkov o porabi materialov ter številu kontaktov v programih za zmanjševanje škode na področju drog, vnos in obdelava podatkov.
- Sprotna nabava plastičnih posod za enkratno uporabo z zapiranjem za infekcijske odpadke, ki se zbirajo v društvih (zbiranje naročil po društvih, izvedba naročila in distribucija).
- Uničevanje infektivnega materiala na strokoven način.
- Priprava osnutka dopisa za spremembo klasifikacije Vode za injiciranje pri Javni agenciji RS za zdravila in medicinske pripomočke.
- V nizkopražnih programih niso uspeli zaposliti medicinske sestre, kar bo v realizirano v okviru programa zaposlovanja iz evropskih sredstev v letu 2017.

Z izvedenimi nalogami so dosegli pričakovane rezultate, ki izhajajo iz akcijskega načrta.

V okviru NIJZso izvedli še naslednje aktivnosti:

- Analiza stanja prekrškovnega in kazenskega pristopa na področju drog, ki je predstavljala osnovo za razpravo o kaznovalni politiki na področju drog.
- Analiza uporabe konoplje v Slovenskem prostoru, ki je predstavljala osnovo za odločanje pri uvrščanju konoplje na listo prepovedanih drog v drugo skupino za namen medicinske uporabe konoplje.
- Sodelovanje s skupino za vzpostavitev varne sobe v Ljubljani na MZ. V tem kontekstu se je izvajal pilotski projekt Varne sobe (Društvo Stigma), ki se (še) ni dokončno realiziral.

Cilj: Vzpostavitev pilotnega programa stacionarne ali mobilne varne sobe za uporabnike prepovedanih drog

V letih 2015 in 2016 je bilo v okviru mednarodnega projekta I-SEE vzpostavljenih sedem novih točk za sprejem vzorcev PAS v programih ZŠ (skupaj trenutno deluje devet sprejemnih točk). Uporabniki lahko v točke povsem anonimno in brezplačno posredujejo vzorce PAS za nadaljnjo analizo v NFL. Sistem za hitro testiranje vzorcev PAS je bil vzpostavljen oziroma okrepljen predvsem v smislu širitve sprejemnih mest v različnih slovenskih regijah, rezultat povečanja kapacitet laboratorijev pa ni bil dosežen. Čas čakanja na rezultate pa je še vedno trajal do dva meseca ali v nekaterih primerih celo dlje.

V zadevnem obdobju se je v sodelovanju predstavnic in predstavnikov različnih organizacij ter inštitucij, kot so NIJZ, MZ, Ministrstvo za notranje zadeve, Center za zastrupitve, Fakulteta za farmacijo in Združenje DrogArt, in s posvetovanji s tujimi strokovnjaki, npr. predstavnico EMCDDA, strokovnjaki iz drugih mednarodnih organizacij, ki že vrsto let izvajajo testiranje v svojih državah, iskalo različne možnosti za izboljšave sistema testiranja. Raziskovalo se je uporabo metod za testiranje, ki bi se lahko izvajale izven laboratorija, razbremenile laboratorij in bile ob ustrezni izvedbi dovolj zanesljive za učinkovito zmanjševanje tveganj zaradi uporabe neznanih snovi (npr. TLC in Raman), širjenje kapacitet laboratorija z novimi kadri ali s sodelovanjem z drugimi laboratoriji ter sistemsko zaščito strokovnih delavcev med izvajanjem prevzema vzorcev na terenu. Glede ustreznih rešitev za izboljšanje sistema testiranja, ki bi zagotovil hitre rezultate testiranja (npr. v dveh tednih), za učinkovit sprejem vzorcev PAS na terenu ter možnosti testiranja na terenu se še ni dokončno uskladilo. Sprejem na terenu je sicer deloma možen, vendar pa je upoštevač dinamiko dela na terenu ter zakonske omejitve zaradi potencialnega posedovanja nedovoljenih snovi izvedbeno zelo kompleksen, zato nekatere od NVO ne uspejo zagotoviti ustreznega sprejema snovi na terenu.

V okviru projekta I-SEE je bil skozi aktivacijo regijskih EWS ter vzpostavitev baze NPS okrepljen tudi sistem za hitro obveščanje uporabnikov o pojavu novih drog in nevarnih primesi ter hitrejši dostop do podatkov o novih drogah (več o tem v Poglavlju Informacijski sistem).

Cilj: Vzpostavitev sistema za testiranje omejene količine vzorcev drog, v katerem bi uporabniki lahko anonimno posredovali vzorce za brezplačno ali plačljivo testiranje drog

V letih 2015 in 2016 je bil izveden prenos modela anonimnega sprejema in zasega vzorcev PAS v sedmih nevladnih organizacijah v Sloveniji (aktivnost je kot del širitve sistema EWS potekala v okviru projekta I-SEE v sodelovanju treh slovenskih partnerjev – NIJZ, Združenje DrogaArt in Policija). Skupno zdaj v Sloveniji deluje 9 NVO info točk v šestih različnih regijah, kamor lahko uporabniki prinesejo vzorce za testiranje (ob prevzemu poteka tudi kratek posvetovalni pogovor in informiranje o zmanjševanju tveganj). Točke za zbiranje vzorcev NPS se nahajajo na Ptuju (Ars Vitae), v Mariboru (Zdrava pot in Infopeka), Celju (JZ Socio), Kranju (Labirint), Kopru (Svit Koper), Novi Gorici (Društvo Šent) in Ljubljani (Stigma in DrogaArt). Ob koncu projekta je bila izvedena tudi kratka raziskava z namenom evalvacije delovanja na novo vzpostavljenih točk ter pridobivanja vpogleda v stališča uporabnikov do storitve testiranja ter informiranja o nevarnih snoveh. Zbrane vzorce NPS brezplačno analizira NFL, informacijo o rezultatu analize pa dobi/jo uporabniki in koordinatorji sistema EWS. V zadevnem obdobju je bilo sprejetih in v analizo poslanih 151 vzorcev, ki so jih prejele NVO (v letu 2015 je bilo poslanih 36, v letu 2016 pa 115 vzorcev).

Več informacij o aktivnostih vzpostavitve točk za zbiranje vzorcev NPS, širitvi EWS sistema in nacionalni bazi NPS je dostopnih na spletni strani I-SEE, evropskega projekta o NPS: <http://www.dss.unifi.it/vp-102-i-see.html>

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: ZMANJŠEVANJE PONUDBE PREPOVEDANIH DROG

Glede na razpoložljive podatke se Slovenijo označuje kot državo uporabnico prepovedanih drog in tranzitno oziroma vmesno državo za tihotapstvo prepovedanih drog. Določene količine posameznih prepovedanih drog, kot so kokain, heroin in amfetamin, pa ostajajo tudi na našem ozemlju. Glede konoplje, predvsem konoplje, proizvedene v posebej prirejenih prostorih, Slovenija še vedno ostaja samooskrbna država, hkrati pa razpolagamo s podatkom, da je slovenska konoplja dostopna na trgu v Avstriji, Italiji in na Hrvaškem.

Cilj: Vzpostavljen koncept policijskega dela na podlagi kriminalistične obveščevalne dejavnosti

V letih 2015 in 2016 je bilo za potrebe podpore pri odločanju in načrtovanju ukrepov policije na področju prepovedanih drog na nacionalni in regionalni ravni pripravljenih več analiz kriminalnih združb oziroma posameznikov, ki predstavljajo večjo grožnjo varnosti in zahtevajo prednostno in kompleksno obravnavo. Analize so bile pripravljene s ciljem pridobiti jasen vpogled v strukturo kriminalne združbe, vlogo članov ali organizacij v združbi, njihovega povezovanja in delovanja, sredstev, ki so jim na voljo, zmožnosti in druge specifične značilnosti, ki so pomembne pri razporejanju policijskih virov in načrtovanju kriminalističnih aktivnosti, usmerjenih v prijetje storilca in preprečevanje nadaljnjih kaznivih dejanj. Na osnovi Ocene ogroženosti s strani organiziranega kriminala, ki omogoča natančen in širši pogled na aktualne in nastajajoče dolgoročne varnostne pojave na področju hudih in organiziranih oblik kriminalitete na državni in mednarodni ravni, je bila pripravljena analiza kriminalnega trga, ki se nanaša na problematiko sintetičnih prepovedanih drog v Republiki Sloveniji, katere namen je bil obravnavati te problematike kot celote z raziskavo razširjenosti, razporeditve, dinamike in razvoja te vrste kriminalitete.

Cilj: Zajezitev pretoka prepovedanih drog na t.i. »balkanski poti«

Na območju Slovenije delujejo mednarodno organizirane kriminalne združbe, kjer se Slovenci, kot člani in izvajalci kaznivih dejanj, ukvarjajo predvsem z organizacijo, logistično podporo in izvajanjem kriminalne dejavnosti pri oskrbi evropskega tržišča s prepovedanimi drogami. Kriminalne združbe so predvsem manjšega tipa, katerih člani se povezujejo s kriminalnimi združbami iz drugih držav, tako držav Zahodnega Balkana kot držav članic EU. Mednarodno organizirane kriminalne združbe se popolnoma prilagajajo trendu povpraševanja in ponudbi prepovedanih drog. V zadevnem obdobju je slovenska kriminalistična policija z varnostnimi organi z območja Balkana izvajala več skupnih kriminalističnih preiskav zoper člane mednarodnih kriminalnih združb (več v tem poglavju, pod ciljem Okrepiti mednarodno sodelovanje z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami z namenom zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog in predhodnih sestavin za proizvodnjo prepovedanih drog). Tradicionalna balkanska pot za tihotapstvo prepovedanih drog je še vedno zelo aktivna in je dvosmerna, ocenjujemo pa tudi, da se je obseg tihotapstva še povečal. Heroin in konoplja se prevažata v države EU z območja Kosova, severovzhodnega dela Albanije in Makedonije. Sintetične prepovedane droge in največkrat tudi kokain pa se prevažajo v nasprotni smeri, pri čemer zaznavamo, da prihajata amfetamin in ekstazi predvsem iz Nizozemske. Skupna količina zaseženih prepovedanih drog pri posameznih drogah se na letni ravni spreminja in je odvisna tako od aktivnosti Policije in Finančne uprave RS (v nadaljevanju FURS) na zunanjih mejah kot tudi v notranjosti države. V zadevnem obdobju (2015–2016) je policija poleg ostalih prepovedanih drog zasegla preko 105 kg kokaina, preko 600 kg konoplje oz. marihuane in preko 50 kg heroina. V zvezi z zasegom kokaina velja poudariti, da je policija evidentirala en primer tihotapstva iz Južne Amerike v količini skora 100 kilogramov.

V letu 2016 je zaznan porast odkritih količin prepovedane droge marihuana in prepovedanih snovi v športu, kar dokazuje, da je balkanska tihotapska pot še vedno zelo aktivna. Na področju nadzora nad prepovedanimi drogami in nedovoljenimi snovmi v športu so v letih 2015 in 2016 uslužbenci FURS opravili skupno 3.348 nadzorov na mejnih prehodih in v notranjosti. Pri tem je bilo odkritih 26 primerov tihotapljenja prepovedanih drog in prepovedanih snovi v športu. Izpostavljamo tri odkritja prepovedane droge marihuana v letu 2016, na mejnih prehodih Zavrč in Gruškovje, pri katerih je bilo zaseženo skupno 133,17 kg marihuane.

V letu 2015 je FURS pripravil in izvedel tri nacionalne operacije (JUŽNI VETER IV, VZHODNI VETER I in II), v letu 2016 pa dve nacionalni operaciji (JUŽNI VETER V in VZHODNI VETER III), katerih

namen je bil odkrivanje nepravilnosti na področju prepovedanih drog, nedovoljenih snovi v športu in predhodnih sestavin za izdelavo prepovedanih drog. Operacije so potekale na mejnih prehodih z Republiko Hrvaško in v notranjosti RS. V letu 2015 je FURS odkril 7 primerov tihotapljenja novih psihoaktivnih snovi, o katerih je bil obveščen Nacionalni forenzični laboratorij Policije, ki o novih psihoaktivnih snoveh poroča Evropskemu centru za spremljanje drog in odvisnosti (EMCDDA).

Cilj: Okrepiti mednarodno sodelovanje z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami z namenom zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog in predhodnih sestavin za proizvodnjo prepovedanih drog

V zadevnem obdobju je kriminalistična policija sodelovala v več kriminalističnih preiskavah, ki so bile izvajane skupaj s tujimi varnostnimi organi tako na območju EU kot tudi širše. V okviru tega je bilo v preteklem dvoletnem obdobju v analitične delovne datoteke Europolu posredovanih in izmenjanih 387 prispevkov, ki se nanašajo na preiskovanje kriminalnih združb na območju Slovenije (218 v letu 2015 in 169 v letu 2016). V zadevnem obdobju je slovenska kriminalistična policija z varnostnimi organi z območja Balkana (predvsem VO Hrvaške, BiH, Srbije in Črne Gore) izvajala več skupnih kriminalističnih preiskav zoper člane mednarodnih kriminalnih združb. Konkretno so bile v letu 2015 preiskovane štiri (4), v letu 2016 pa pet (5) mednarodnih kriminalnih združb, ki so delovale iz Slovenije in se povezovale z osebami, ki so delovale iz držav z območja Balkana. Poleg navedenega je slovenska kriminalistična policija v zadevnem obdobju sodelovala v skupnih kriminalističnih preiskavah še z državami članicami EU (v 21 primerih) in z Agencijo za boj proti drogam ZDA – DEA (v treh primerih). V zvezi s temi skupnimi kriminalističnimi preiskavami je bila tako na območju držav EU kot tudi v Sloveniji zasežena večja količina različnih prepovedanih drog, predvsem konoplje, heroina kokaina in amfetamina.

FURS je v letu 2015 sodeloval v treh mednarodnih operacijah s področja prepovedanih drog (COSTALOT – tihotapljenje kokaina v poštnih pošiljkah iz Južne in Srednje Amerike; BLUE AMBER – tihotapljenje heroina na balkanski poti, tihotapljenje kokaina v pošiljkah iz Južne in Srednje Amerike, odkrivanje sintetičnih drog in novih psihoaktivnih snovi iz Kitajske; CATALYST – odkrivanje novih psihoaktivnih substanc v poštnih pošiljkah), v letu 2016 prav tako v treh mednarodnih operacijah (COSTALOT II – tihotapljenje kokaina v poštnih pošiljkah iz Južne in Srednje Amerike; CACIONIA ALBA – tihotapljenje kokaina v poštnem in ladijskem prometu iz Južne Amerike; SMART CAT – tihotapljenje drog v poštnih pošiljkah).

FURS je v letu 2015 zaključil sodelovanje v 3-letnem projektu FIDO (sodeloval je skupaj s slovensko Policijo), namenjenemu šolanju policijsko – carinskih psov in njihovih vodnikov oz. inštruktorjev, ki ga je financirala Evropska Komisija. Projekt, ki ga je vodila Guardia di Finanza Republike Italije je bil namenjen boju proti tihotapljenju prepovedanih drog in šolanju psov za odkrivanje prepovedanih drog in se je izvajal v Italiji. Po zaključenem 6-mesečnem usposabljanju je bil vodniku FURS tudi v letu 2015 dodeljen službeni pes za odkrivanje drog, ki se je pridružil štirim psom za odkrivanje drog v FURS.

Cilj: Povečati dejavnosti policije na področju prepovedanih drog na lokalni ravni

Dejstvo je, da je bil tudi ta cilj dosežen, saj je bilo v zadevnem obdobju za policiste lokalnega nivoja izvedenih šest usposabljanj, ki se nanašajo na delo s področja prepovedanih drog. V okviru projektov I-SEE in Response, ki se nanašata na NPS, pa je bilo izvedenih 12 usposabljanj. Uniformirana policija na lokalnem nivoju kot tudi kriminalistična policija na regionalnem nivoju sta redno sodelovali v občinskih sosvetih in z drugimi akterji v lokalnih skupnostih v smislu boljšega obvladovanja varnostne situacije na področju drog. Število obravnavanih kaznivih dejanj s področja prepovedanih drog je že več let v istih okvirih. Letno policija obravnava med 1500 in 1900 kaznivimi dejanji po členih 186 in 187 Kazenskega zakonika. V zadevnem obdobju (2015–2016) je bilo tako obravnavanih skupno 3453 kaznivih dejanj.

Cilj: Okrepiti dejavnosti na področju pranja denarja

V zadevnem obdobju so v sektorju za gospodarsko kriminaliteto izvedli več usposabljanj za kriminaliste, ki svoje delo opravljajo na področjih organizirane in splošne kriminalitete. Namen usposabljanj je dvig ravni pomembnosti hkratnega preiskovanja pranja denarja in izvedbe finančnih preiskav. V zvezi z okrepitvijo dejavnosti po preiskovanju pranja denarja so bile v letu 2016 izdelane nove usmeritve za policijo glede podajanje pobud na Urad RS za preprečevanje pranja denarja.

V 23 primerih je bila izvedena finančna preiskava zoper člane organiziranih kriminalnih združb, ki so bili obravnavani zaradi storitve kaznivih dejanj s področja organizirane kriminalitete, in podane pobude pristojnim Okrožnim državnim tožilcem za zavarovanje premoženja.

Urad RS za preprečevanje pranja denarja aktivno sodeluje v 34 finančnih preiskovalnih skupinah, ustanovljenih na podlagi Zakona o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (ZOPNI) in v specializiranih preiskovalnih skupinah, ustanovljenih na podlagi Zakona o kazenskem postopku (ZKP). Predhodna kazniva dejanja, iz katerih izvira umazan denar, so različna, v dveh zadevah, ki jih obravnavajo skupine, pa so predhodna dejanja povezana s proizvodnjo in prodajo prepovedanih drog. Sodelovanje z ostalimi državnimi organi, predvsem s Policijo, FURS-om in Državnim tožilstvom, je pri obravnavi konkretnih zadev kakovostno.

Cilj: Zmanjšanje nezakonite proizvodnje prepovedanih drog

Slovenska policija je v okviru svojih nalog konstantno odkrivala nezakonito gojenje konoplje v posebej prirejenih prostorih, kjer se pod umetno ustvarjenimi pogoji nezakonito goji konopljo. V letu 2015 je bilo tako s strani policije evidentiranih 80 tovrstnih prostorov, v katerih je bilo zaseženih 4659 sadik nezakonito gojene konoplje, poleg tega pa je bilo ob tem zaseženih še preko 80 kg suhe, za ilegalno prodajo pripravljene konoplje.

V letu 2016 je bilo evidentiranih 81 tovrstnih prostorov za gojenje konoplje pod umetno ustvarjenimi pogoji, v katerih sta bili zaseženi 6002 sadiki ilegalno gojene konoplje in preko 25 kg suhe, za ilegalno prodajo pripravljene konoplje. Prav tako je bil na območju Maribora v letu 2016 evidentiran laboratorij za izdelavo sintetičnih drog, v katerem sta bili zaseženi tabletirka in večja količina različnih kemikalij za izdelavo sintetičnih drog.

Zastavljeni cilji na področju zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog so bili v celoti doseženi in realizirani. Izvedene so bile strateške analize, iz vsebin katerih so bile identificirane kriminalne združbe, ki zahtevajo kompleksnejšo obravnavo. Usposabljanja policije za izvedbo kompleksnejših nalog z njihovega področja so bila izvajana in so glede na statistične pokazatelje dosegla svoj namen. Zasežene količine prepovedanih drog tako na zunanji meji EU kot v notranjosti države ter število obravnavanih članov kriminalnih združb kažejo na dobro sodelovanje slovenske policije s tujimi varnostnimi in pravosodnimi organi. Predvidevanja o naraščanju ilegalne proizvodnje prepovedanih drog, predvsem konoplje, so tudi dejansko potrjena. Zaskrbljujoče je dejstvo o evidentiranju t.i. laboratorija za proizvodnjo sintetičnih drog na območju Slovenije. Gre za prvi tak primer po letu 2000. Sicer pa je bil predviden cilj vključevanja policije v občinske sosvete, torej izvedbe nalog na lokalnem nivoju, dosežen. Pri tem velja opozoriti na ugotovitev, da nekateri občinski sosveti (v nekaterih občinah) ne delujejo.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: IZOBRAŽEVANJE, RAZISKOVANJE, VREDNOTENJE

Cilj: Raziskovanje in načrtovanje programov na podlagi raziskovanja potreb (spodbujanje vključevanja uporabnikov in izvajalcev programov v raziskovanje in razvoj)

Na področju raziskovanja dobro poteka izvedba raziskav, ki so umeščene v redno raziskovalno dejavnost NIJZ. Ostale raziskovalne inštitucije pa težje sledijo potrebam po raziskovanju, saj je financiranje te dejavnosti v zadnjih letih nestalno in negotovo.

V okviru posameznih NVO, ki izvajajo programe na področju drog, se raziskovanje odvija večinoma za potrebe razvoja in izboljševanja lastnih programov.

V zadevnem obdobju so bile v okviru programov NVO opravljene naslednje raziskave:

- Društvo Zdrava pot je v letu 2015 v sklopu projekta »Raziskovalno delo in pomoč za samopomoč odvisnicam od prepovedanih drog« opravilo raziskavo na področju treh regij severovzhodne Slovenije (Koroške, Podravske in Pomurske regije). Namen raziskave je bil identificirati potrebe in interese žensk odvisnic od prepovedanih drog ter na podlagi ugotovitev skupaj z njimi sooblikovati nadaljnje izvajanje programa in oblikovati predloge novih aktivnosti.

- Društva Škuc, Legebitra in Združenje DrogArt so v letu 2015 opravila raziskavo o pojavu kemseksa v populaciji moških, ki imajo spolne odnose z moškimi, katere namen je bil pridobiti vpogled v pojav in z njim povezana tveganja v našem okolju ter na podlagi rezultatov načrtovati nadaljnje aktivnosti zmanjševanja škode in preventive, povezane s pojavom kemseksa.
- Združenje DrogArt je v zadnji fazi mednarodnega projekta I-SEE opravilo evalvacijo delovanja NVO info točk za anonimni sprejem vzorcev PAS (decembra 2016). Glavna namena raziskave sta bila evalvacija storitve in dosega testiranja v okviru projekta I-SEE ter raziskovanje mnenj o testiranju drog (ali testiranje drog po mnenju uporabnikov spodbuja uporabo, kakšen je njihov pogled na testiranje drog in kakšen je njihov odnos do primesi v drogah, ki jih uporabljajo), pridobljenih od injicirajočih uporabnikov drog v programih ZŠ in uporabnikov drog v nočnem življenju.
- Društvo SVIT Koper je izvedlo raziskavo o oceni nekaterih aspektov zdravljenja v CPZOPD s strani pacientov, vključenih v nadomestno zdravljenje odvisnosti od opiatov. Cilj raziskave je bil preveriti povezave med načinom nadzora v procesu zdravljenja in uspehom v poteku zdravljenja.

Takšno stanje na področju raziskovanja ne omogoča sistematičnega vpogleda v stanje v celotni državi in ne vključuje vseh regij v RS. Ostajajo okolja, kjer je problematika rabe drog slabo raziskana, predvsem pa manjka kakovostnih kvalitativnih podatkov, ki bi omogočali načrtovanje ustreznih programov. Med posameznimi regijami in občinami so zato velike razlike v prepoznavanju problematike in v načrtovanju strategij in programov.

Kljub kakovostnim preglednim študijam (npr. ESPAD, HBSC) na izvedbeni ravni in na ravni razvoja služb in programov primanjkuje kvalitativnih podatkov o potrebah različnih ciljnih skupin v posameznih okoljih. Še naprej ostajajo tudi potrebe po aplikativnem raziskovanju, ki bi vodilo v razvoj in izpopolnjevanje različnih programov in služb, ki delajo na področju rabe drog. Prav tako obstajajo potrebe po akcijskem raziskovanju, ki bi spodbudilo razvoj področja drog s sodelovanjem z lokalno skupnostjo in civilno sfero.

Cilj: Raziskovanje prednostnih področij z načrtovanjem usposabljanja

Izvedena je bila raziskava o predpisovanju preparatov medicinske konoplje v medicinske namene, ki je pokazala, da so slovenski zdravniki vsakodnevno soočeni s pritiski pacientov, ki želijo, da jim predpišejo konopljo ali preparate iz konoplje. Slovenski zdravniki so naklonjeni uvedbi medicinske konoplje v vsakodnevno uporabo ob ustreznem dopolnjevanju znanja s tega področja in v skladu z znanstvenimi dognanji in primeri dobre prakse.

V okviru Evropskega projekta IPA Cloud je bil narejen posnetek stanja na regijskem nivoju. Ob tem so bili objavljeni povzetki znanstvenih člankov na to temo. Zbornik povzetkov Droge in nekemične zasvojenosti v obalno-kraški regiji in v primorsko-goranski županiji (Droge i nekemijske ovisnosti u obalno-kraškoj regiji i primorsko-goranskoj županiji): <http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-6984-27-0.pdf>

NIJZ, DrogArt in Policija so sodelovali v projektih DG Home (I-SEE in Response), ki sta obravnavala problematiko NPS in sta opisana v prejšnjih poglavjih.

Epidemiološke študije (ESPAD), prevalenčna študija rabe drog v populaciji

V okviru Evropske raziskave o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino – European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD), ki jo KIMDPŠ izvaja od leta 2007, je zbiranje podatkov potekalo leta 2015. V obdobju 2015–2016 je bila opravljena tudi priprava (čiščenje baze, preverjanje podatkov) obdelave podatkov, ki služi za nadaljnjo analizo podatkov in pripravo nacionalnega poročila, katerega izid v tiskani obliki je predviden v letu 2017.

Cilj: Vrednotenje različnih politik, programov, pristopov in postopkov

Pri razvoju mreže so na MDDSZ sledili in upoštevali podatke, ki so jih spremljali s pomočjo delnih in končnih poročil ter na podlagi evalvacij. V letu 2016 so naredili zunanjo evalvacijo na področju socialnovarstvenih visokopražnih programov, namenjenih uporabnikom prepovedanih drog, ter

evalvacijo na področju socialnovarstvenih nizkopražnih programov, namenjenih uporabnikom prepovedanih drog. V evalvacijo je bilo skupno zajetih 11 socialnovarstvenih programov, od tega osem visokopražnih in trije nizkopražni programi. Po zaključeni evalvaciji so organizirali posvet, na katerega so bili vabljeni vsi v evalvacijo vključeni izvajalci in skupaj pregledali ugotovitve, na osnovi katerih so začrtali smernice za izboljšavo že obstoječih socialnovarstvenih programov.

Cilj: Organizacija strokovnega srečanja glede prakse pri izvajanju določil 33. člena ZPPPD v zvezi z izvajanjem Zakona o prekrških in Kazenskega zakonika

Komisija za droge je na svojih rednih sejah v letih 2015 in 2016 večkrat obravnavala izvajanje določil ZPPPD v zvezi z izvajanjem Zakona o prekrških in Kazenskega zakonika glede domnevne neenake prakse organov odkrivanja in pregona pri obravnavi uporabnikov drog, zlasti uporabnikov konoplje. Na seji Komisije Vlade RS za droge so sodelovali tudi predstavniki Vrhovnega državnega tožilstva in Vrhovnega sodišča. Eden izmed rezultatov tega procesa so (interna) priporočila Vrhovnega državnega tožilstva glede mejnih količin, ko se posedovane količine še lahko štejejo za osebno rabo.

Cilj: Ustrezno in kontinuirano izobraževanje za strokovnjake, ki delajo na področju drog

Na MDDSZ so v okviru socialnega varstva in v sodelovanju s Socialno zbornico Slovenije izvedli eno strokovno usposabljanje, vezano na strokovno obravnavo uporabnikov prepovedanih drog in drugih PAS. Za izvajalce, ki delujejo na področju zasvojenosti, je bilo vsako leto izvedeno eno usposabljanje na področju varovanja osebnih podatkov. Vsem izvajalcem socialnovarstvenih programov, ki delujejo na področju prepovedanih drog, so v okviru sofinanciranih aktivnosti zagotovili možnost izvajanja kontinuirane supervizije, v katero so vključeni vsi strokovni delavci in sodelavci. Prav tako so v okviru predvidenih aktivnosti v letu 2016 organizirali prvo usposabljanje na temo motiviranja in vključevanja prostovoljcev v različne socialnovarstvene programe (visokopražne in nizkopražne programe).

V okviru nekaterih mednarodnih organizacij in drugih mednarodnih strokovnih združenj in pobud so aktivno sodelovali tudi predstavniki NVO, ki so svoje novo pridobljeno znanje in informacije posredovali vsem zainteresiranim javnostim.

Dodatno je Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti organizirala in izvedla naslednji aktivnosti:

- 1. konferenco Zveze z naslovom Koncept zmanjševanja škode in kultura uživanja drog (24. 11. 2016).
- Posvet o potrebah uporabnikov in uporabnic ter sodelovanju med različnimi organizacijami in inštitucijami v pomurski in koroški regiji (soorganizacija z društvom Zdrava pot, Maribor, 6. 10. 2016).

Predstavniki Zveze NVO na področju drog in zasvojenosti so aktivno sodelovali tudi na okrogli mizi na kongresu socialnega dela – Droge med ulico in politiko (13. 10. 2016).

Zveza NVO na področju drog in zasvojenosti je organizirala tudi Strokovni posvet o predlogu zakona o regulaciji rastline konoplje in njenih derivatov (Ljubljana, 2. 12. 2015).

Na MDDSZ so organizirali 4 regionalne seminarje "Kako ravnati v primeru zlorabe alkohola, drog in drugih prepovedanih substanc na delovnem mestu" (<https://zrnnozdravja.si/asset/qm5HxvY8tcK5Y5Srl>). Več o tem je v poglavju Preventiva na delovnem mestu pod ciljem Vzpodbuditi podjetja za sprejem celovite politike pomoči in preprečevanja uporabe alkohola in drog na delovnem mestu.

Cilj: Sistem priznavanja neformalnega usposabljanja

Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport bo kot nosilno ministrstvo v naslednjem akcijskem načrtu predvidoma intenziviralo svoje aktivnosti pri dodatnih in dopolnilnih usposabljanjih izvajalcev programov. V tem kontekstu se bo preverilo in smiselno vključilo slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK) in promocija oz. informiranje o SOK.

Cilj: Povezovanje prakse, raziskovanja, izobraževanja in snovanja politik

Že prejšnja poglavja tega poročila nakazujejo, da je bilo za uspešno realizacijo akcijskega načrta potrebno učinkovito povezovanje različnih strokovnjakov in različnih deležnikov. Glede na omejena finančna sredstva in številne naloge, ki se jih je izvedlo, smo lahko zadovoljni. Res pa je tudi, da so bila pogosto ta povezovanja še vedno preveč »ad hoc« in ne sistematično načrtovana in vzpostavljena. Na področju sistema EWS je prišlo do vzpostavitve nacionalne mreže, ki je skupaj z mednarodnim sistemom EWS nujna, če želimo slediti in se odzivati na tako pereč problem, kot to postaja uporaba NPS. Tudi vzpostavljanje boljšega sodelovanja z zainteresiranimi deležniki pri prijavih na raziskovalne projekte (gospodarska zbornica, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, uporabniki ...) bo verjetno doprineslo k boljšemu črpanju že tako pičlih raziskovalnih sredstev. Ne nazadnje pa so uporabniki tisti, katerih potrebe so ključne, zato potrebujemo več kvalitativnih raziskav in izobraževanj, ki bodo naslavljalale oz. se odzivalale na njihove potrebe.

Pogoji za raziskovanje, predvsem z vidika financiranja raziskav, ostajajo težki, ta okoliščina bo še naprej predstavljala velik problem na tem področju, saj raziskovalne inštitucije tako kadrovske kot finančno ne zmorejo zagotoviti zadostnih virov za izvajanje nujnih raziskovalnih projektov.

POGLAVJE IZ STRATEGIJE: MEDNARODNO IN BILATERALNO SODELOVANJE

Globalna narava problematike drog zahteva okrepljeno mednarodno sodelovanje zlasti glede reševanja negativnih posledic delovanja organiziranega kriminala, pranja denarja in korupcije. Mednarodno sodelovanje na področju drog je razumljeno tudi kot del vsestranskih prizadevanj za usklajeno in celovito ponudbo različnih storitev. Na mednarodni ravni poteka izjemno veliko različnih dejavnosti. Med njimi je najpomembnejše sodelovanje z različnimi programi OZN. Vzpostavljeno je bilo okrepljeno sodelovanje s strokovno skupino Pompidou pri Svetu Evrope. Slovenija je priredila pomembna mednarodna srečanja in bila dejavna v številnih mednarodnih strokovnih združenjih. Nosilca dejavnosti na področju mednarodnega sodelovanja na ravni Vlade RS sta Komisija za droge, ki odloča o mednarodnem sodelovanju, in MZ, pristojno za koordinacijo na področju drog, ki usklajuje medresorsko sodelovanje na področju drog pri delu mednarodnih združenj in organizacij.

Cilj: Sodelovanje RS v institucijah EU

Horizontalna delovna skupina za droge (v nadaljevanju HDG): Slovenija redno sodeluje na delovnih srečanjih HDG. Pripravlja stališča na predložene materiale, ki so v diskusiji in sprejemanju. V obravnavanem časovnem obdobju je skupina posebno pozornost namenila pripravi predpisov in strokovnih podlag na področju odkrivanja in spremljanja NPS v EU. V HDG potekajo tudi intenzivne priprave na letno srečanje Komisije OZN za droge na Dunaju, v okviru katerih se uskladijo stališča EU. Poleg tega so pomembni tudi sestanki s tretjimi državami, kot so ZDA, Iran, Brazilija itd. Na teh sestankih se izmenjajo novosti na področju zakonodaje, politike in izvajanja različnih aktivnosti, kar je zlasti pomembno v času priprav na srečanje Komisije OZN za droge. Srečanja HDG so pomembna tudi zaradi sodelovanja med državami, saj dajejo enkratno možnost za izmenjavo stališč med državami članicami EU na področju drog.

Cilj: Sodelovanje RS v telesih OZN

Po skoraj dvajsetih letih je leta 2016 Generalna skupščina OZN znova opravila razpravo o svetovnem problemu prepovedanih drog. V razpravah in dogodkih, ki so služili kot priprava na zasedanje in na samem zasedanju, se je pokazalo, da mednarodna skupnost ohranja temelje pravne ureditve na tem področju z možnostjo prožnejšega in humanejšega izvajanja vseh določil treh konvencij OZN na področju drog. Razlike med državami so precejšnje. Slovenija je tako na 59. zasedanju Komisije OZN za droge kot na posebnem zasedanju Generalne skupščine OZN samostojno in v okviru EU zagovarjala svoj pristop celovitega in uravnoteženega razvoja vseh programov, ki naslavljajo in rešujejo problematiko drog.

Cilj: Sodelovanje RS v telesih Sveta Evrope

Na področju prepovedanih drog obstaja v širšem mednarodnem prostoru nekaj organizacij, ki si prizadevajo oblikovati, povezati, uskladiti in koordinirati različne ukrepe ter aktivnosti. Najdaljšo tradicijo v Evropi ima Pompidoujeva skupina pri Svetu Evrope, ki je bila ustanovljena leta 1971. Danes je v skupini aktivnih 38 držav članic Sveta Evrope. Med neevropskimi državami, s katerimi sodeluje skupina, so vse severnoafriške države ter Mehika, ki se je leta 2016 skupini tudi formalno pridružila, in Kolumbija, sodeluje pa še z nekaterimi srednjeazijskimi državami. Pompidoujeva skupina je formalno delni sporazum Sveta Evrope za sodelovanje v boju proti zlorabi prepovedanih drog in nedovoljenemu trgovanju s prepovedanimi drogami in je pomemben mednarodni dejavnik za oblikovanje in spremljanje različnih aktivnosti na področju prepovedanih drog.

V okviru Pompidoujeve skupine deluje Skupina za politiko na področju drog v JV Evropi, ki jo je v zadnjih štirih letih koordinirala Republika Slovenija. Ta skupina je iz fakultativnega statusa (ad-hoc skupine) v novem delovnem načrtu skupine (2015–2018) prerasla v redno dejavnost. Na predlog Republike Slovenije je bilo septembra lani v Ljubljani in Mariboru v okviru Pompidoujeve skupine organizirano srečanje strokovnjakov na temo zdravljenja odvisnosti v zaporih. Predstavniki MZ aktivno delujejo še v izvršnem biroju Pompidoujeve skupine. Slovenija v biroju spremlja tudi dejavnosti skupine in Sveta Evrope na področju obravnave odvisnih od prepovedanih drog v zaporih.

V ostale aktivnosti Pompidoujeve skupine se vključujejo tudi ostali resorji in predstavniki strokovnih institucij, glede na obravnavane vsebine.

Cilj: Okrepiti delovanje RS v regiji JV Evropa

Aktualnost problematike prepovedanih drog v svetovnem merilu in geografski položaj naše države, ki leži na pomembni preprodajalski poti, t.i. "Balkanski poti", po kateri potujejo opijati z vzhoda na zahod, v obratni smeri pa potujejo predhodne snovi za izdelavo prepovedanih drog ter sintetične droge, uvrščajo preprečevanje in nadzor nad temi pojavi med naše zunanjepolitične prioritete. Med zunanjepolitične prioritete sodi tudi sodelovanje in pomoč naše države državam zahodnega Balkana.

V okviru bilateralne tehnične pomoči Slovenije Srbiji pri pogajanjih o pristopu k EU na področju prepovedanih drog je bil v letu 2016 na prošnjo Srbije izveden obisk skupine srbskih strokovnjakov, ki so se seznanili z normativnim in operativnim okvirom na področju shranjevanja in uničevanja zaseženih prepovedanih drog in prekurzorjev. Poleg tega so bile v času obiska gostom iz Srbije predstavljene naše izkušnje in dosežki na ostalih področjih problematike prepovedanih drog, ki so relevantni v procesu približevanja EU: vzpostavitev informacijske enote za prepovedane droge, področna zakonodaja, koordinacija politike in ukrepov na področju drog. V okviru obiska so bili izvedeni še nekateri obiski in predstavitve organizacij, ki v Sloveniji delujejo na tem področju.

Seznam kratic

CPZOPD	Center za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog
EMCDDA	Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami
EWS	Early warning system – Sistem za zgodnje opozarjanje na pojav novih psihoaktivnih snovi
FURS	Finančna uprava Republike Slovenije
HDG	Horizontalna skupina za droge
KIMDPŠ	Klinični inštitut za medicino dela, prometa in športa
LAS	Lokalne akcijske skupine
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MZ	Ministrstvo za zdravje

NFL	Nacionalni forenzični laboratorij
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
NPS	Nove psihoaktivne snovi
NVO	Nevladne organizacije
OZN	Organizacija združenih narodov
PAS	Psihoaktivne snovi
UNODC	Urad Združenih narodov za droge in kriminal
URSIKS	Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij
ZPPPD	Zakon o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami
ZŠ	Zmanjševanje škode